Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA MACEJA ŠPUNARA [*MACIEJ SZPUNAR*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2019. gada 10. septembrī[1]

Lieta C-125/18

Marc Gómez del Moral Guasch
pret
Bankia SA

(*Juzgado de Primera Instancia n 38 de Barcelona* (Barselonas pirmās instances tiesa Nr. 38, Spānija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Patērētāju tiesību aizsardzība – Negodīgi noteikumi ar patērētājiem noslēgtos līgumos – Hipotekārā aizdevuma līgums – Mainīga procentu likme – Hipotekāro aizdevumu atsauces indekss (*IRPH*) – Indekss, kas izriet no normatīva vai administratīva tiesību akta – Pārdevēja vai piegādātāja īstenota vienpusēja iekļaušana – Valsts tiesas veikta pārskatāmības pārbaude – Informācijas apjoms, kas jānodrošina bankai

Satura rādītājs

I. Ievads 2

II. Atbilstošās tiesību normas 3

A. Savienības tiesības 3

B. Spānijas tiesības 4

III. Pamattiesvedības rašanās fakti un prejudiciālie jautājumi 9

IV. Tiesvedība Tiesā 11

V. Vērtējums 11

A. Ievada apsvērumi 12

1. *IRPH Cajas*: izmaiņas un darbība 12

2. 2017. gada 14. decembra spriedums 13

1 Oriģinālvaloda – franču.

B. Par prejudiciālajiem jautājumiem 14

1. Par pirmo prejudiciālo jautājumu: Direktīvas 93/13 1. panta 2. punktā paredzētā izņēmuma tvērums 14

a) Īss Tiesas judikatūras atgādinājums 16

b) Vai uz strīdīgo noteikumu attiecas Direktīvas 93/13 1. panta 2. punktā paredzētais izņēmums? 16

2. Par otro prejudiciālo jautājumu: strīdīgā noteikuma pārskatāmības pārbaudes apjoms un saturs saskaņā ar Direktīvas 93/13 4. panta 2. punktu 19

a) Par otrā jautājuma a) daļu 19

1) Spriedums lietā *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid* 19

2) Spānijas valdības nostāja 20

3) Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkta netransponēšanas sekas 21

b) Par otrā jautājuma b) un c) daļu 22

1) Atgādinājums par Tiesas judikatūru par pārskatāmības prasības ietvaros prasītā līguma noteikumu informācijas apjoma tvērumu, kas izriet no Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkta un 5. panta 23

2) Piemērošana konkrētajā lietā 24

VI. Secinājumi 28

I. Ievads

1. Mūsdienās nekustamā īpašuma iegāde reti tiek veikta, neizmantojot aizņēmumu. Veikt ikmēneša maksājumus par hipotekāro kredītu ir ļoti ierasta darbība kopš neatminamiem laikiem[2]. Lai parakstītu aizdevuma līgumu, vidusmēra patērētājam principā ir pieejami dažādi informācijas avoti, piemēram, brošūras vai praktiski ceļveži, kurus ir sagatavojušas bankas, kā arī patērētāju tiesību aizsardzības biedrības, un kuru mērķis ir informēt potenciālos pircējus par dažādiem elementiem, piemēram, par maksimālajām parādsaistībām, fiksētajām vai mainīgajām procentu likmēm un atsauces indeksiem.

2 Liecības par aizdevuma līguma pastāvēšanu ir atrodamas senās Mezopotāmijas ķīļu rakstos. Katrā ziņā pastāv pierādījumi tam, ka aizdevumi ar procentiem pastāvēja jau šumeru civilizācijas pastāvēšanas laikā (3000. g. p.m.ē.–1900. g. p.m.ē.), un dažādi politiski tiesību akti noteica šo procentu maksimālo apmēru (dažādos periodos, visizplatītākā likme bija 33,3 % graudos un 20 % sudrabā). Hammurapi kodeksā, ap 1800. g. p.m.ē., bija skaidri noteikti procentu likmju ierobežojumi, kā arī to detalizēts tiesiskais regulējums un to nemaksāšanas sekas. Skat. Santamaría Aquilué, R., *El tipo de interés en las operaciones de préstamo: a vueltas con la usura*, UPNA, Pampelune, 2014, 6.–7. lpp.

2. Bieži informācijas par hipotekārajiem aizdevumiem tehniskās sarežģītības dēļ vidusmēra patērētājs nevar saprast atsevišķus jēdzienus, piemēram, "procentu likme" (fiksēta vai mainīga), "atsauces indekss" vai "gada procentu likme" (GPL), un it īpaši atšķirības starp šiem jēdzieniem. Tas pats attiecas ne tikai uz mainīgo procentu likmju, bet arī uz hipotekāro aizdevumu oficiālo atsauces indeksu un GPL, uz kuru pamata šīs procentu likmes tiek aprēķinātas, darbību vai konkrēto aprēķinu. Šādā kontekstā informācijas apjomam, kas tiek prasīts no pārdevēja vai piegādātāja, ir izšķiroša nozīme, lai ļautu vidusmēra patērētājam saprast sava aizņēmuma faktiskās izmaksas.

3. Šis lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu, ko Tiesai ir iesniegusi *Juzgado de Primera Instancia nº38 de Barcelona* (Barselonas pirmās instances tiesa Nr. 38, Spānija), attiecas uz Direktīvas 93/13/EEK[3], it īpaši tās 1. panta 2. punkta, 4. panta 2. punkta un 5. un 8. panta interpretāciju. Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir iesniegts tiesvedībā starp *Marc Gómez del Moral Guasch* un banku *Bankia SA* saistībā ar hipotekārā aizdevuma līgumā, kas ir noslēgts starp šīm divām pusēm, iekļauta noteikuma iespējami negodīgo raksturu, saskaņā ar kuru aizdevuma mainīgā procentu likme ir pakļauta vienam no oficiālajiem hipotekāro aizdevumu atsauces indeksiem (*IRPH*) (turpmāk tekstā – "strīdīgais noteikums"), proti, *IRPH Cajas* indeksam (krājbanku *IRPH*).

4. Šajā lūgumā uzdotie prejudiciālie jautājumi sniedz Tiesai iespēju precizēt savu judikatūru, pirmkārt, konkrēti attiecībā uz Direktīvas 93/13 1. panta 2. punktā paredzētā izņēmuma tvērumu un, otrkārt, attiecībā uz strīdīgā noteikuma pārskatāmības pārbaudes apjomu un saturu atbilstoši šīs direktīvas 4. panta 2. punktam un 5. pantam.

II. Atbilstošās tiesību normas

A. Savienības tiesības

5. Direktīvas 93/13 trīspadsmitajā, deviņpadsmitajā un divdesmitajā apsvērumā ir noteikts:

"tā kā tiek uzskatīts, ka dalībvalstu likumi vai noteikumi, kas tieši vai netieši nosaka patērētāju līgumu noteikumus, nesatur negodīgus noteikumus; tā kā tādēļ neliekas vajadzīgi attiecināt uz šo direktīvu noteikumus, kas ietver obligātas tiesību normas [..]; tā kā šajā sakarībā vārdi "obligātas tiesību normas" [šīs direktīvas] 1. panta 2. punktā ietver arī noteikumus, kas, saskaņā ar tiesību aktiem, attiecas uz līgumslēdzējām pusēm, ar nosacījumu, ka nav noteikta cita kārtība;

[..]

tā kā šīs direktīvas nolūkos negodīguma novērtējumam nepakļauj noteikumus, kas apraksta galveno līguma priekšmetu, ne arī piegādāto preču vai pakalpojumu kvalitātes/cenas attiecību; tā kā, galveno līguma priekšmetu un kvalitātes/cenas attiecību tomēr var ņemt vērā, novērtējot citu noteikumu godīgumu; [..]

tā kā līgumus būtu jāsastāda vienkāršā, skaidri saprotamā valodā, [..] un, ja rodas šaubas, priekšroka dodama interpretācijai, kas ir vislabvēlīgākā patērētājam".

6. Saskaņā ar Direktīvas 93/13 1. panta 2. punktu:

"Šī direktīva neattiecas uz līguma noteikumiem, kas ietver obligātas tiesību normas [..]."

3 Padomes Direktīva (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos (OV 1993, L 95, 29. lpp.).

7. Šīs direktīvas 3. panta 3. punktā ir paredzēts:

"Pielikumā atrodas indikatīvs un nepilnīgs tādu noteikumu saraksts, ko var uzskatīt par negodīgiem."

8. Minētās direktīvas 4. panta 2. punktā ir noteikts:

"Noteikumu negodīguma novērtējums neattiecas ne uz līguma galvenā priekšmeta definīciju, ne arī ar [uz] cenas un atlīdzības atbilstīgumu pakalpojumiem vai precēm, kas par to saņemtas, ciktāl šie noteikumi ir vienkāršā, skaidri saprotamā valodā."

9. Direktīvas 93/13 pielikuma "3. panta 3. punktā minētie noteikumi" 1. punkta l) apakšpunktā un 2. punkta c) un d) apakšpunktā ir noteikts:

"1. Noteikumi, kuru mērķis vai sekas ir šādas:

[..]

l) paredzēt, ka preču cenu nosaka piegādes brīdī, vai ļaut preču pārdevējam vai pakalpojumu piegādātājam paaugstināt savu cenu, abos gadījumos nedodot patērētājam attiecīgas tiesības anulēt līgumu, ja galīgā cena ir pārāk augsta salīdzinājumā ar cenu, par kuru bija vienošanās līguma slēgšanas brīdī;

[..]

2. [..] l) apakšpunkta darbības joma

[..]

c) [..] l) apakšpunktu nepiemēro:

– darījumiem ar vērtspapīriem, finanšu instrumentiem un citiem produktiem vai pakalpojumiem, ja cena ir saistīta ar izmaiņām kotēšanā biržā vai biržas indeksā, vai kursu kapitāla tirgū, ko pārdevējs vai piegādātājs nekontrolē,

[..]

d) Šā pielikuma 1. punkta l) apakšpunkts neskar līguma punktus par cenu indeksāciju, ja tā ir likumīga, ar nosacījumu, ka ir skaidri aprakstīts veids, kādā cenas mainās."

B. Spānijas tiesības

10. *Código Civil* (Civilkodekss) 1303. pants ir formulēts šādi:

"Ja saistība tiek atzīta par spēkā neesošu, līgumslēdzējas puses viena otrai atdod lietas, kas ir bijušas līguma priekšmets, ar to augļiem un cenu kopā ar procentiem, neskarot nākamajos pantos noteikto."

11. *Texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias* (Vispārējā likuma par patērētāju un lietotāju aizsardzību un citi papildu likumi pārstrādātā redakcija), kas apstiprināta ar 2007. gada 16. novembra *Real Decreto Legislativo 1/2007* (Karaļa leģislatīvais dekrēts 1/2007)[4], redakcijā, kura ir piemērojama pamatlietā (turpmāk tekstā – "*LGDCU*"), 80. panta 1. punkta a) apakšpunktā ir noteikts:

"1. Līgumos ar patērētājiem un lietotājiem, kuros izmanto atsevišķi neapspriestus noteikumus [..], attiecīgajiem noteikumiem ir jāatbilst šādām prasībām:

a) precīzs, skaidrs un vienkāršs formulējums, kas ļauj tos saprast uzreiz, bez tādu tekstu vai dokumentu palīdzības, kuri netiek nodrošināti pirms līguma noslēgšanas vai tā noslēgšanas laikā un uz kuriem katrā ziņā ir jābūt tiešai norādei līguma dokumentā."

12. *LGDCU* 82. panta 1. un 2. punktā ir paredzēts:

"1. Par negodīgiem ir uzskatāmi visi savstarpēji neapspriesti noteikumi un visas darbības, kurām nav dota tieša piekrišana, kas pretēji labticīguma prasībām rada būtisku nelīdzsvarotību līgumā noteiktajās pušu tiesībās un pienākumos par sliktu patērētājam un lietotājam.

2. [..] Ja pārdevējs vai piegādātājs apgalvo, ka par kādu konkrētu noteikumu ir notikusi atsevišķa apspriešanās, tam ir jāuzņemas pierādīšanas pienākums."

13. *LGDCU* 83. panta formulējums ir šāds:

"Negodīgi noteikumi ir spēkā neesoši un tiek uzskatīti par tādiem, kas nav bijuši paredzēti līgumā. Šajā ziņā tiesa pēc lietas dalībnieku uzklausīšanas atzīst līgumā iekļautus negodīgus noteikumus par spēkā neesošiem, tomēr līgumslēdzējām pusēm līgums paliek saistošs ar tiem pašiem noteikumiem, ja tas var pastāvēt bez negodīgajiem noteikumiem."

14. 1994. gada 5. maija *Orden del Ministerio de la Presidencia, sobre transparencia de las condiciones financieras de los préstamos hipotecarios* (Premjerministra kancelejas rīkojums par hipotekāro aizdevumu finanšu nosacījumu pārredzamību)[5], kas grozīts ar Ministrijas 1995. gada 27. oktobra rīkojumu (turpmāk tekstā – "1994. gada 5. maija rīkojums")[6], bija piemērojams vienīgi aizdevumiem, kuru hipotekārais nodrošinājums attiecās uz mājokli un kurus bija noslēgušas fiziskas personas, ja pieprasītā aizdevuma summa bija vienāda ar vai mazāka par 150 000 EUR. Šis rīkojums ir atcelts, bet tas bija spēkā no 1994. gada 11. augusta līdz 2012. gada 29. aprīlim, kad stājās spēkā[7] jaunais 2011. gada 28. oktobra *Orden EHA/2899/2011 de transparencia y protección del cliente de servicios bancarios* (Ekonomikas un finanšu ministrijas rīkojums Nr. 2899/2011 par bankas pakalpojumu pārskatāmību un to saņēmēju aizsardzību) (turpmāk tekstā – "Rīkojums 2899/2011")[8].

15. 1994. gada 5. maija rīkojuma otrajā papildu noteikumā bija noteikts:

"Spānijas Banka, pamatojoties uz *Dirección General del Tesoro y Política Financiera* [Valsts kases un finanšu politikas ģenerāldirektorāta] ziņojumu, ar apkārtrakstu nosaka visus oficiālos indeksus vai atsauces, ko kredītiestādes var piemērot hipotekārajiem aizdevumiem ar mainīgu procentu likmi, un regulāri publicē to vērtību."

4 *BOE* Nr. 287, 2007. gada 30. novembris, 49181. lpp.

5 *BOE* Nr. 112, 1994. gada 11. maijs, 14444. lpp.

6 *BOE* Nr. 261, 1995. gada 1. novembris, 31794. lpp.

7 Skat. šo secinājumu 21. punktu.

8 *BOE* Nr. 261, 2011. gada 29. oktobris, 113242. lpp.

16. 1994. gada 5. maija rīkojuma 6. panta 2. punkta a) un b) apakšpunktā, kā arī 6. panta 3. punkta 1. un 2. apakšpunktā bija paredzēts:

"2. Attiecībā uz aizdevumiem ar mainīgu procentu likmi, uz kuriem attiecas šis rīkojums, kredītiestādes var izmantot vienīgi tādus indeksus vai atsauces likmes, kas atbilst šādiem nosacījumiem:

a) tie nav atkarīgi tikai un vienīgi no pašas kredītiestādes, un tā nevar tos ietekmēt saskaņā ar nolīgumiem vai praksi, kas ir apzināti paralēla citu iestāžu praksei;

b) dati, uz kuriem balstās indekss, ir iegūti saskaņā ar objektīvu matemātisku metodi.

3. Attiecībā uz aizdevumiem ar mainīgu procentu likmi, uz kuriem attiecas šis rīkojums, nav pienākuma individuāli paziņot aizņēmējam piemērojamās procentu likmes svārstības, ja ir izpildīti šādi divi nosacījumi:

1. ir panākta vienošanās, ka tiks izmantots viens no tiem oficiālajiem indeksiem vai atsauces likmēm, kas ir minēti šī rīkojuma otrajā papildu noteikumā;

2. aizdevumam piemērojamo procentu likmi nosaka saskaņā ar šī rīkojuma II pielikuma 3. *bis* noteikuma 1. punkta a) vai b) apakšpunktā noteikto kārtību."

17. *IRPH* un tā trīs varianti, proti, banku *IRPH* (turpmāk tekstā – "*IRPH Bancos*"), krājbanku *IRPH* (turpmāk tekstā – "*IRPH Cajas*") un visu kredītiestāžu *IRPH* (turpmāk tekstā – "*IRPH Entidades*") ir oficiāls atsauces indekss, kas ir ieviests ar 1990. gada 7. septembra *circular 8/1990 del Banco de España, a entidades de crédito, sobre transparencia de las operaciones y protección de la clientela* (Spānijas Bankas apkārtraksts 8/1990 kredītiestādēm par transakciju pārskatāmību un klientu aizsardzību)[9] 6.*bis* noteikumu, kas grozīts ar 1994. gada 22. jūlija *circular 5/1994 del Banco de España, a entidades de crédito, sobre modificación de la circular 8/1990, sobre transparencia de las operaciones y protección de la clientela* (Spānijas Bankas apkārtraksts 5/1994 kredītiestādēm par grozījumiem Apkārtrakstā 8/1990 par darījumu pārskatāmību un klientu aizsardzību)[10] (turpmāk tekstā – "Apkārtraksts 8/1990"). Apkārtraksta 5/1994 pamatojuma ceturtajā rindkopā bija paredzēts:

"Atlasītās atsauces likmes atbilstoši pēdējai analīzei ir [GPL]. Hipotekāro aizdevumu, kas paredzēti tāda mājokļa iegādei, kura cena ir noteikta brīvi, vidējās likmes ir tieši tādas, jo tās ietver arī komisijas maksas. Tādējādi tās izmantot tieši un vienkārši kā līgumā noteiktas likmes nozīmētu noteikt hipotekārā darījuma [GPL] augstāku par tirgū piemēroto likmi. Lai šī darījuma [GPL] pielīdzinātu tirgus likmei, būtu jāpiemēro negatīva marža, kuras vērtība mainītos atkarībā no komisijas maksām par darījumu un maksājumu biežuma [..]."

18. Apkārtraksta 8/1990 2. noteikums "Informācija par piemērotajām procentu likmēm" attiecās uz informāciju, kas jāpaziņo Spānijas Bankai, lai tā izstrādātu un publicētu atsevišķus hipotekārā tirgus indeksus vai atsauces likmes. Šis noteikums bija formulēts šādi:

"[..] Bankas, krājbankas, Spānijas krājbanku konfederācija, ārvalstu kredītiestāžu filiāles un hipotekārā aizdevuma sabiedrības katra mēneša pirmo divu nedēļu laikā sniedz Spānijas Bankai informāciju par to Spānijā īstenoto kredītu un noguldījumu darījumu [Spānijas] pesetās (ESP) vidējo likmi, kuri ir izsniegti/veikti vai atjaunoti iepriekšējā mēnesī."

9 *BOE* Nr. 226, 1990. gada 20. septembris, 27498. lpp.

10 *BOE* Nr. 184, 1994. gada 3. augusts, 25106. lpp. Šajā apkārtrakstā bija paredzēti pavisam seši indeksi: *IRPH Bancos*, *IRPH Cajas*, *IRPH Entidades*, *CECA* indekss (Spānijas krājbanku konfederācijas indekss), iekšējās atdeves koeficients valsts parāda ar atlikušo termiņu no diviem līdz sešiem gadiem sekundārajā tirgū un Madrides starpbanku tirgū spēkā esošā likme (angļu valodā: "Madrid InterBank Offered Rate", turpmāk tekstā – "*MIBOR*"). *MIBOR* vairs nepastāv, kopš Spānijā 1999. gadā tika ieviesta starpbanku likme euro valūtā (turpmāk tekstā – "*EURIBOR*"), angļu valodā: "Euro Interbank offered Rate" ("Euribor").

19. Apkārtraksta 8/1990 6.*bis* noteikuma "Hipotekārie aizdevumi" 3. punkta b) apakšpunktā bija šāda atsauce uz *IRPH Cajas*:

"3. Piemērojot rīkojuma par hipotekārajiem aizdevumiem otro papildu noteikumu, par oficiāliem uzskata šādus indeksus vai atsauces likmes, kuru definīcija un aprēķināšanas veids ir noteikts VIII pielikumā:

b) krājbanku piešķirto hipotekāro aizdevumu mājokļa iegādei par brīvi noteiktu cenu ar vairāk nekā trīs gadu termiņu vidējā likme.

[..]

Spānijas Banka pienācīgi informē par šiem indeksiem, kas katrā ziņā ik mēnesi tiek publicēti *Boletín Oficial del Estado* [*Spānijas Oficiālajā Vēstnesī*]."

20. Šo indeksu definīcija un matemātiskā aprēķināšanas metode ir ietverta Apkārtraksta 8/1990 VIII pielikumā. Šī apkārtraksta VIII pielikuma 2. punktā *IRPH Cajas* ir aprakstīts kā "vidējo svērto procentu likmju, kas attiecas uz indeksa atsauces mēnesī visu krājbanku noslēgto vai atjaunoto tādu aizdevumu darījumu kapitālu, kuriem ir hipotekārais nodrošinājums ar trīs gadu vai garāku termiņu un kuri ir paredzēti mājokļa iegādei par brīvi noteiktu cenu, vienkāršais vidējais rādītājs. Šīs vidējās svērtās procentu likmes ir līdzvērtīgās gada likmes, ko Spānijas Bankai par šiem termiņiem ir deklarējušas visas krājbankas atbilstoši 2. noteikumam.

Šīs likmes aprēķina formula ir šāda:

$$Ica = \frac{\sum ica}{\text{nca}}$$

Ica = *ica* summa/*nca*

Proti:

Ica = visu krājbanku vidējo svērto procentu likmju vidējais rādītājs;

ica = katras bankas aizdevumu vidējā svērtā procentu likme;

nca = deklarējošo krājbanku skaits."

21. *IRPH Cajas* un *IRPH Bancos*, kā arī *CECA* pārstāja būt oficiālās atsauces likmes, kad stājās spēkā Rīkojums 2899/2011 un 2012. gada 27. jūnija *Circular 5/2012, del Banco de España, a entidades de crédito y proveedores de servicios de pago, sobre transparencia de los servicios bancarios y responsabilidad en la concesión de préstamos* (Spānijas Bankas apkārtraksts 5/2012 kredītiestādēm un maksājumu pakalpojumu sniedzējiem par bankas pakalpojumu pārskatāmību un atbildību aizdevumu piešķiršanas jomā) (turpmāk tekstā – "Apkārtraksts 5/2012") [11].

22. *IRPH Cajas* tika aizstāts ar visu Spānijas kredītiestāžu *IRPH* (turpmāk tekstā – "*IRPH Conjunto de Entidades*"), kas pašlaik saskaņā ar Rīkojumu 2899/2011 ir viens no sešiem oficiālajiem atsauces indeksiem, kas pastāv Spānijā.

11 *BOE* Nr. 161, 2012. gada 6. jūlijs, 48855. lpp.

23. Rīkojuma 2899/2011 27. panta "Oficiālās procentu likmes" 1. punkta a) apakšpunktā ir atsauce uz *IRPH Conjunto de Entidades*. Lai noteiktu šo *IRPH*, tiek izmantotas to darījumu vērtības, ko kredītiestādes ir faktiski noslēgušas ar saviem klientiem katrā laika posmā. Šajā noteikumā ir noteikts:

"Lai kredītiestādes piemērotu oficiālās procentu likmes saskaņā ar šajā ministrijas rīkojumā paredzētajiem nosacījumiem, ik mēnesi tiks publicētas šādas oficiālās procentu likmes: a) Kredītiestāžu Spānijā piešķirto hipotekāro aizdevumu uz trīs vai vairāk gadiem, kuri ir paredzēti brīvā tirdzniecībā esoša mājokļa iegādei, vidējā likme".

24. *IRPH Conjunto de Entidades* indeksu izstrādāja Spānijas finanšu iestādes, proti, Spānijas Banka un *Dirección General del Tesoro* (Valsts kases ģenerāldirektorāts), un tas kļuva oficiāls no brīža, kad tas tika iekļauts iepriekš minētajos Spānijas Bankas apkārtrakstos un tika publicēts *Boletín Oficial del Estado*.

25. 2013. gada 27. septembra *Ley 14/2013 de apoyo a los emprendedores y su internacionalización* (Likums 14/2013 par atbalstu uzņēmējiem un to darbības paplašināšanu starptautiskā mērogā) [12] (turpmāk tekstā – "Likums 14/2013) piecpadsmitajā papildu noteikumā "Pārejas režīms attiecībā uz atsauces indeksu vai procentu likmju izzušanu" ir paredzēts datums, no kura Spānijas Banka vairs nepublicēs *IRPH Cajas* un *IRPH Bancos*, kā arī *CECA* indeksu. Šis noteikums ir formulēts šādi:

"1. No 2013. gada 1. novembra šādi oficiālie indeksi, kas ir piemērojami hipotekārajiem aizdevumiem vai kredītiem saskaņā ar spēkā esošajiem tiesību aktiem, vairs netiek publicēti Spānijas Bankas tīmekļvietnē, un vairs nepastāv:

[..]

b) krājbanku piešķirto hipotekāro aizdevumu uz vairāk nekā trīs gadiem, kas paredzēti mājokļa iegādei brīvajā tirgū, vidējā likme [*IRPH Cajas*];

c) krājbanku aktīvā atsauces likme [*CECA*].

2. Atsauces uz likmēm, kas minētas iepriekšējā punktā, sākot ar piemērojamo likmju nākamo pārskatīšanu, tiek aizstātas ar līgumā paredzēto aizstājošo atsauces likmi vai indeksu.

3. Gadījumā, ja līgumā nav paredzēta atsauces likme vai indekss vai ja tas ir viens no likmēm vai indeksiem, kas vairs nepastāv, aizstāšana tiek veikta ar oficiālo procentu likmi, kuras nosaukums ir "kredītiestāžu Spānijā piešķirto hipotekāro aizdevumu uz vairāk nekā trīs gadiem, kas paredzēti mājokļa iegādei brīvajā tirgū, vidējā likme", piemērojot maržu, kas atbilst vidējam aritmētiskajam no starpībām starp atcelto likmi un iepriekš minēto likmi, kuras ir aprēķinātas, pamatojoties uz pieejamajiem datiem par laika posmu no līguma noslēgšanas dienas līdz dienai, kad stājas spēkā likmes aizstāšana.

Likmju aizstāšana saskaņā ar šo punktu automātiski nozīmē līguma pārjaunojumu, negrozot un nezaudējot reģistrētās hipotēkas prioritāti.

4. Pusēm nav pieejami tiesību aizsardzības līdzekļi, lai pieprasītu aizdevuma vai kredīta grozīšanu, vienpusēju grozīšanu vai laušanu tā vietā, lai piemērotu šo noteikumu."

12 *BOE* Nr. 233, 2013. gada 28. septembris, 78787. lpp.

III. Pamattiesvedības rašanās fakti un prejudiciālie jautājumi

26. 2001. gada 19. jūlijā *M. Gómez del Moral Guasch* ar *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid*, kas ir kļuvusi par *Bankia*, noslēdza hipotekārā aizdevuma līgumu par 132 222,66 EUR, lai finansētu mājokļa iegādi.

27. Šī aizdevuma līguma 3.*bis* noteikuma par minētajam aizdevumam piemērojamās mainīgās procentu likmes (*IRPH Cajas*) aprēķina kārtību pirmā daļa ir formulēta šādi:

"3.*bis* noteikums. Mainīgā procentu likme.

Pirmkārt. Nolīgto procentu likmi nosaka vienreiz pusgadā no līguma parakstīšanas dienas, un pirmajā pusgadā piemēro trešajā finanšu noteikumā minēto likmi. Nākamajos pusgados piemērojamā likme ir krājbanku piešķirto hipotekāro aizdevumu ar vairāk nekā trīs gadu termiņu mājokļa iegādei par brīvi noteiktu cenu vidējā likme, kas ir spēkā pārskatīšanas brīdī un ko Spānijas banka oficiāli un periodiski publicē *Boletín Oficial del Estado* attiecībā uz mājokļa iegādei izsniegtajiem hipotekārajiem aizdevumiem ar mainīgu procentu likmi, kuru noapaļo uz augšu par procentpunkta ceturtdaļu un kurai pieskaita 0,25 procentpunktus [*sic*]."

28. Likme, ko papildinoši piemēro atbilstoši tam pašam kritērijam kā iepriekšējo atsauces likmi, ir *CECA* indekss.

29. 2017. gada 18. aprīlī *M. Gómez del Moral Guasch* cēla prasību *Juzgado de Primera Instancia nº38 de Barcelona* (Barselonas pirmās instances tiesa Nr. 38) ar mērķi panākt, ka tiek konstatēta attiecīgā noteikuma spēkā neesamība tā negodīguma dēļ, jo lielākā daļa hipotekāro kredītu parasti tiekot indeksēti uz *EURIBOR*[13] bāzes, kas parasti ir izdevīgāks.

30. Šajā ziņā iesniedzējtiesa precizē, ka indeksācija uz *IRPH* bāzes, ko izmanto hipotekārajos aizdevumos ar mainīgu procentu likmi un kas veido aptuveni 10 % no Spānijā piešķirtajiem kredītiem, patiesi ir mazāk labvēlīga patērētājam nekā indeksācija uz *EURIBOR* bāzes, kuru izmanto 90 % hipotekāro aizdevumu. Tā norāda, ka *IRPH* izmantošana rada patērētājam papildu izmaksas robežās starp 18 000 EUR un 21 000 EUR par hipotekāro kredītu salīdzinājumā ar *EURIBOR*, un tai rodas jautājums par informācijas apjomu, ko saņēmis prasītājs pamatlietā, noslēdzot attiecīgo līgumu.

31. Iesniedzējtiesa šo lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu pamato ar šaubām, kas tai radušās saistībā ar jautājumu par to, vai strīdīgais noteikums, kurā ir noteikta procentu likme, pamatojoties uz tādu likumisko indeksu kā *IRPH*, ietilpst Direktīvas 93/13 piemērošanas jomā vai neietilpst un vai šī direktīva ir jāinterpretē tādējādi, ka tā liedz valsts tiesai pārbaudīt šī noteikuma negodīgumu.

32. Konkrēti iesniedzējtiesai nav skaidrs, vai tam, ka *IRPH* ir reglamentēts ar administratīvu tiesību normu, kas ir atkārtota hipotekārā aizdevuma līgumā kā līguma noteikums, un tādējādi šī tiesību norma nav nedz obligāta, nedz papildinoša, sekas ir tādas, ka Direktīvas 93/13 1. panta 2. punktā paredzētais izņēmums nav piemērojams strīdīgajam noteikumam. Šajā ziņā šī tiesa, pamatojoties uz spriedumiem *Andriciuc* u.c.[14] un *Kušionová*[15], uzskata, ka šāda tiesību norma nav obligāta, jo runa ir par administratīvu tiesību normu, kas reglamentē mainīgus aizdevuma lietošanas procentus un ko

13 Līguma noslēgšanas brīdī *EURIBOR* nebija viens no oficiālajiem atsauces indeksiem, kas paredzēti Apkārtrakstā 8/1990. Tomēr no Spānijas valdības apsvērumiem izriet, ka oficiāls atsauces indekss, kas saistīts ar *EURIBOR* izmaiņām, tika ieviests ar 1999. gada 29. jūnija *Circular 7/1999 del Banco de España, a Entidades de crédito, sobre modificación de la Circular 8/1990* (Spānijas Bankas apkārtraksts 7/1999 kredītiestādēm, ar ko groza Apkārtrakstu 8/1990) (*BOE* Nr. 163, 1999. gada 9. jūlijs, 26016. lpp.).

14 Spriedums, 2017. gada 20. septembris (C-186/16, EU:C:2017:703, 28., 29. un 31. punkts).

15 Spriedums, 2014. gada 10. septembris (C-34/13, EU:C:2014:2189, 77.–79. punkts).

pārdevējs vai piegādātājs līgumā iekļauj pēc izvēles. Tā norāda, ka, tā kā *IRPH* tiek izmantots tikai strīdīgā noteikuma dēļ, pārdevējam vai piegādātājam bija tiesības izmantot citus indeksus hipotekārā aizdevuma indeksācijas mērķiem. Šī tiesa arī precizē, ka, tā kā puses par to nav vienojušās, minētajai tiesību normai nav papildinoša rakstura.

33. Iesniedzējtiesa norāda, ka *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa, Spānija) savā spriedumā Nr. 669/2017 [16] tomēr nesen ir lēmusi pretēji, uzskatot, ka uz *IRPH Entidades* Direktīva 93/13 faktiski neattiecas, jo tas ir noteikts ar tiesību normu. Iesniedzējtiesa arī precizē, ka šis spriedums, kas tika pasludināts plēnumā, ir saistoša judikatūra, kura ir tieši jāpiemēro visām Spānijas tiesām.

34. Iesniedzējtiesa attiecīgajā gadījumā vēlas noskaidrot, kādu informāciju pārdevējam vai piegādātājam ir pienākums paziņot, kad tas ar patērētājiem noslēdz līgumus par hipotekāro aizdevumu ar mainīgu likmi, kas indeksēta, balstoties uz tādu likumisko indeksu kā *IRHP*, kura aprēķina formula vidusmēra patērētājam ir sarežģīta un nepārskatāma, kā arī kādas ir strīdīgā noteikuma negodīguma konstatēšanas sekas. Šajā ziņā tā norāda, ka Spānijas likumdevējs nav transponējis Direktīvas 93/13 4. panta 2. punktā noteikto izņēmumu, lai nodrošinātu augstāku patērētāju aizsardzības līmeni nekā šajā direktīvā paredzētais, un tā vēlas noskaidrot, vai šīs tiesību normas piemērošana atbilst minētās direktīvas tiesību normām.

35. Šādos apstākļos *Juzgado de Primera Instancia nº38 de Barcelona* (Barselonas pirmās instances tiesa Nr. 38) ar 2018. gada 16. februāra lēmumu, kas Tiesas kancelejā saņemts tajā pašā dienā, nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai [*IRPH Cajas*] ir jābūt tiesas pārbaudes priekšmetam tādējādi, ka tai ir jāpārbauda tā saprotamība patērētājam, un tam nerada šķēršļus fakts, ka to reglamentē normatīvie vai administratīvie tiesību akti, ievērojot, ka uz to neattiecas Direktīvas [93/13] 1. panta 2. punktā paredzētais gadījums, jo runa nav par obligātu tiesību normu, bet gan šādus mainīgus kapitāla lietošanas procentus pārdevējs vai piegādātājs līgumā iekļauj pēc izvēles?

2 a) Vai saskaņā ar Direktīvas 93/13 4. panta 2. punktu, kas nav transponēts Spānijas tiesību sistēmā, Direktīvai 93/13 un tās 8. pantam pretrunā ir tas, ka Spānijas tiesa atsaucas uz tās 4. panta 2. punktu un to piemēro, ja valsts tiesību sistēmā šī tiesību norma nav transponēta pēc likumdevēja gribas, kurš ir vēlējies nodrošināt pilnīgu aizsardzības līmeni attiecībā uz visiem noteikumiem, kurus pārdevējs vai piegādātājs var iekļaut ar patērētājiem noslēgtajā līgumā, tostarp attiecībā uz noteikumiem saistībā ar galveno līguma priekšmetu, tostarp tad, ja tie ir formulēti skaidri un saprotami?

b) Jebkurā gadījumā – vai ir jāsniedz informācija vai reklāmas materiāli par šādiem faktiem un datiem vai kādu no tiem, lai nodrošinātu būtiska noteikuma, konkrēti, noteikuma attiecībā uz *IRPH*, – saprotamību:

i) jāpaskaidro, kā [tiek] noteikta atsauces likme, proti, ir jānorāda, ka šajā indeksā ir iekļautas komisijas maksas un citi izdevumi papildus nominālajai procentu likmei, ka tiek piemērots vienkāršs nesvērtais vidējais rādītājs, ka pārdevējam vai piegādātājam ir jāzina un jāinformē [patērētājs] par nepieciešamību piemērot negatīvu maržu un ka sniegtā informācija nav publiski pieejama atšķirībā no citas parastās informācijas attiecībā uz *EURIBOR* [indeksu];

ii) jāpaskaidro, kā tas mainījās agrāk un kā tas varētu mainīties turpmāk, sniedzot informāciju un publicējot grafikus, ar kuru palīdzību patērētājam skaidri un saprotami tiek paskaidrotas šīs īpašās likmes izmaiņas salīdzinājumā ar *EURIBOR* [indeksu], kas ir parastā likme aizdevumiem ar hipotekāro nodrošinājumu?

16 Spriedums, 2017. gada 14. decembris (ES:TS:2017:4308) (turpmāk tekstā – "2017. gada 14. decembra spriedums").

c) Ja Tiesa nospriestu, ka iesniedzējtiesai ir jāvērtē noteikumu negodīgums un jānosaka visas sekas saskaņā ar valsts tiesībām, Tiesai tiek jautāts,

vai informācijas nesniegšana par visiem šiem elementiem nozīmē noteikuma saprotamības nenodrošināšanu, jo vidusmēra patērētājam tie nav skaidri Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkta [izpratnē], un vai informācijas nesniegšana ietver pārdevēja vai piegādātāja negodīgu attieksmi [pret patērētāju] tādējādi, ka gadījumā, ja patērētājs būtu ticis pienācīgi informēts par tiem, viņš nebūtu piekritis aizdevumam ar atsauci uz *IRPH*?

3) Ja *IRPH Cajas* atzītu par spēkā neesošu, kurš no diviem iespējamajiem seku veidiem būtu saderīgs ar Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktu un 7. panta 1. punktu gadījumā, ja netiek panākta vienošanās vai ja ar to patērētājam tiktu nodarīts lielāks kaitējums:

a) līguma koriģēšana, piemērojot parasto aizstājošo indeksu *EURIBOR*, ievērojot, ka ir noslēgts līgums, kas būtiski saistīts ar [kredīt]iestādes, [kurai ir] pārdevēja vai piegādātāja [statuss], procentu ieņēmumiem;

b) procentu turpmāka nepiemērošana, nosakot aizņēmējam vai kreditoram vienīgo prasību atmaksāt aizdoto kapitālu noteiktajā termiņā?"

IV. Tiesvedība Tiesā

36. Ar Tiesas priekšsēdētāja 2018. gada 10. aprīļa rīkojumu *Juzgado de Primera Instancia nº38 de Barcelona* (Barselonas pirmās instances tiesa Nr. 38) pieteikums par šīs lietas izskatīšanu paātrinātā tiesvedībā, kas paredzēta Tiesas Reglamenta 105. panta 1. punktā, tika noraidīts.

37. Rakstveida apsvērumus iesniedza pamatlietas dalībnieki, Spānijas un Apvienotās Karalistes valdības, kā arī Eiropas Komisija. Visi šie lietas dalībnieki sniedza savus mutvārdu apsvērumus 2019. gada 25. februāra tiesas sēdē.

V. Vērtējums

38. Iesniedzējtiesas uzdotie prejudiciālie jautājumi skar trīs problēmjautājumus, proti, pirmkārt, Direktīvas 93/13 1. panta 2. punktā paredzētā izņēmuma tvērumu, otrkārt, strīdīgā noteikuma pārskatāmības pārbaudes apjomu un saturu atbilstoši šīs direktīvas 4. panta 2. punktam un visbeidzot, treškārt, šī noteikuma negodīguma konstatēšanas sekas.

39. Pirms izvērtēt šos problēmjautājumus, ir jāuzsver, ka iesniedzējtiesa, pamatlietas puses, Spānijas valdība, kā arī Komisija – visi ir atsaukušies uz strīdīgajā noteikumā minētajām *IRPH Cajas* īpatnībām, kā arī uz *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) 2017. gada 14. decembra spriedumu.

40. Līdz ar to es uzskatu, ka ir jāsniedz daži apsvērumi par šiem diviem punktiem.

A. Ievada apsvērumi

1. IRPH Cajas: izmaiņas un darbība

41. Iesniedzējtiesa norāda, ka brīdī, kad tika parakstīts hipotekārā aizdevuma līgums, kas noslēgts starp prasītāju pamatlietā un *Bankia*, lai noteiktu aizdevuma procentu likmi, ar strīdīgo noteikumu bija paredzēts piemērot *IRPH Cajas*, kurš ir nosaukts šādi, jo, lai to aprēķinātu, tika ņemti vērā tikai krājbanku īstenotie hipotekāro kredītu darījumi [17].

42. No iesniedzējtiesas norādītajiem tiesiskajiem apstākļiem izriet, ka *IRPH Cajas* tobrīd bija viens no "atsauces indeksiem, kas balstīts uz hipotekārajiem aizdevumiem" un kas tika ieviests ar Apkārtraksta 8/1990 6.*bis* noteikuma 3. punkta b) apakšpunktu, un līdz ar to tas bija oficiāls un likumisks [18]. Tomēr iesniedzējtiesa precizē, ka, kopš stājās spēkā Rīkojums 2899/2011, *IRPH Cajas* (kā arī *IRPH Bancos* un *CECA* indekss) pārstāja būt oficiāls atsauces indekss un hipotekārajiem aizdevumiem, kuriem piemēroja šos indeksus, tika paredzēts pārejas režīms [19].

43. Attiecībā uz šo pārejas režīmu Spānijas valdība ir norādījusi, ka Likuma 14/2013 piecpadsmitā papildu noteikuma 2. un 3. punktā ir noteikts, ka atsauces uz vairs nepastāvošajām likmēm aizstāj ar "līgumā paredzēto aizstājošo atsauces likmi vai indeksu" un ka gadījumā, ja līgumā nav noteikta aizstājošā likme vai indekss, vai gadījumā, ja līgumā norādītā likme vai indekss ir viens no tiem, ko ir paredzēts atcelt – kā tas ir šajā gadījumā – [20], attiecīgo likmi vai indeksu aizvieto ar "oficiālo procentu likmi, kuras nosaukums ir "kredītiestāžu Spānijā piešķirto hipotekāro aizdevumu uz vairāk kā trīs gadiem, kas paredzēti mājokļa iegādei brīvajā tirgū, vidējā likme" [*IRPH Conjunto de Entidades*], kam piemēro maržu, kura atbilst vidējam aritmētiskajam no starpībām starp atceļamo likmi un iepriekš minēto likmi, kas ir aprēķinātas, pamatojoties uz pieejamajiem datiem par laika posmu no līguma noslēgšanas dienas līdz dienai, kad likme tiek faktiski aizstāta" [21].

44. Šī valdība arī uzsvēra, ka saskaņā ar Likuma 14/2013 piecpadsmitā papildu noteikuma 3. punktu šī aizstāšana nozīmēja automātisku līguma pārjaunojumu, neizraisot reģistrētās hipotēkas grozīšanu vai tās prioritātes zaudēšanu. Tā piebilda, ka minētā likuma piecpadsmitā papildu noteikuma 4. punktā bija paredzēts, ka pusēm nav tiesību pieprasīt tiesā aizdevuma vai kredīta grozīšanu, vienpusēju grozīšanu vai laušanu. Tādējādi šobrīd līguma 3.*bis* noteikumā minētais indekss ir *IRPH Conjunto de Entidades*.

45. Attiecībā uz *IRPH Cajas* darbību iesniedzējtiesa norāda, pirmkārt, ka šis indekss tika aprēķināts, pamatojoties uz datiem, kurus krājbankas ik mēnesi iesniedza Spānijas Bankai un atbilda vienkāršam vidējam rādītājam, turklāt visām krājbankām uz to bija vienāda ietekme neatkarīgi no piešķirto aizdevumu apjoma. Tādējādi, kā norāda šī tiesa, ja krājbanka zaudēja tirgus daļu, jo kādu mēnesi tā bija palielinājusi procentu likmes vai komisijas maksas, tās pārstāvība *IRPH Cajas* nemainījās. Līdz ar to, jo vairāk samazinājās krājbanku skaits, jo lielāka ietekme uz *IRPH Cajas* bija palikušajām krājbankām, un tādējādi katra krājbanka varēja ietekmēt šī indeksa rezultātu, palielinot attiecīgajā mēnesī piemērotos procentus vai komisijas maksas.

17 No *Bankia* apsvērumiem izriet, ka pamatlietā aplūkotais hipotekārā aizdevuma līgums paredzēja mainīgu procentu likmi 5,25 % apmērā pirmajos sešos mēnešos un visā atlikušajā aizdevuma termiņā – mainīgu procentu likmi, kas indeksēta, balstoties uz *IRPH Cajas*, tai pieskaitot maržu 0,25 procentpunktu apmērā. Tā arī norāda, ka bija noteikts 300 mēnešu (25 gadi) atmaksas termiņš un ka kopš hipotekārā aizdevuma parakstīšanas datuma aizņēmējs maksā nolīgtās summas.

18 Iesniedzējtiesas ieskatā, *IRPH Cajas* ir hipotekāro aizdevumu atsauces indekss, kas ir reglamentēts, normatīvs un tātad likumisks. Skat. šo secinājumu 17.–19. punktu.

19 No Spānijas valdības rakstveida apsvērumiem izriet, ka Rīkojuma 2899/2011 vienīgajā pārejas noteikumā bija paredzēts, ka *IRPH Cajas*, *IRPH Bancos* un *CECA* indekss tiek turpināti publicēt un tiks uzskatīti par tādiem, kas ir piemēroti jebkādiem mērķiem, kamēr attiecīgajiem aizdevumiem netiks izstrādāts pārejas režīms. Tomēr, kā norāda šī valdība, kredītiestādes šos atsauces indeksus nevarēja piemērot jaunajos hipotekārā aizdevuma līgumos.

20 Šajā lietā aizstājošais atsauces indekss aizdevuma līgumā bija *CECA* indekss, kas arī pārstāja būt viens no oficiālajiem atsauces indeksiem, stājoties spēkā Rīkojumam 2899/2011 un Apkārtrakstam 5/2012. Skat. šo secinājumu 21. un 28. punktu.

21 Skat. šo secinājumu 22.–25. punktu.

46. Otrkārt, iesniedzējtiesa norāda, ka krājbanku sniegtā informācija, lai aprēķinātu *IRHP* vidējo aritmētisko rādītāju, ietvēra GPL, izmaksas un komisijas maksas, kas ir aptuveni par procentpunkta ceturtdaļu lielākas nekā nominālā procentu likme, kā arī noteikumus par minimālajām procentu likmēm vai noapaļošanu uz augšu līdz nākamajai vienībai.

47. Treškārt, iesniedzējtiesa norāda, ka saskaņā ar valsts tiesisko regulējumu likmes, kas bija pazeminātas subsīdiju vai nodarbināto labā noslēgtu nolīgumu dēļ un kas būtu izraisījušas rezultāta samazināšanos, netika ņemtas vērā *IRPH* aprēķinā.

48. Ceturtkārt, iesniedzējtiesa precizē, ka, tā kā vidējās svērtās likmes bija GPL, lai *IRPH* atspoguļotu vidējo tirgus procentu likmi, komisijas maksu inflācijas iedarbības kompensēšanai, kā to norādīja Spānijas Banka [22], bija nepieciešams piemērot negatīvu maržu, kuras vērtība bija atkarīga no piemērotajām komisijas maksām. Šajā lietā un vispārīgi tika piemērota pozitīva marža, proti, *IRPH Cajas* + 0,25 procentpunkti.

49. Piektkārt, iesniedzējtiesa piebilst, ka *Bankia* aģentūrās *IRPH* klientiem tika reklamēts kā mazāk mainīgs indekss, kas ir drošāks un stabilāks nekā *EURIBOR* [23], tādējādi ir jāuzdod arī jautājums, vai dažādos grafikus, kuri izrietēja no Spānijas Bankas datiem un par kuriem *Bankia* zināja, vajadzēja uzrādīt, lai patērētājs zinātu par katras šīs likmes (*IRPH* un *EURIBOR*) izmaiņām.

50. Visbeidzot, iesniedzējtiesa norāda, ka visi šie dati papildus matemātiskajai formulai, kas arī ir daļa no to saprotamības un kas ir atrodama Apkārtraksta 8/1990 VIII pielikuma 1. punktā, norāda uz to, ka *IRHP* ir kopumā komplekss indekss, un tas varētu nozīmēt, ka ir nepieciešams vairāk informācijas un reklāmas, jo tas ir līguma būtisks elements.

2. 2017. gada 14. decembra spriedums

51. No lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu, kā arī no Spānijas valdības un Komisijas rakstveida apsvērumiem izriet, ka savā 2017. gada 14. decembra spriedumā *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) lēma par līguma noteikumu, kas ir līdzīgs pamatlietā aplūkotajam un kas paredzēja *IRPH Entidades* piemērošanu [24].

52. Neskarot iesniedzējtiesas veiktas turpmākas iespējamas pārbaudes, no Spānijas valdības rakstveida apsvērumiem izriet, ka *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) ņēma vērā turpmāk izklāstītos apstākļus.

53. Vispirms *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) konstatēja, ka *IRPH Entidades* ir likumīgi noteikts un reglamentēts indekss, ko banka vispārēja līguma noteikuma veidā ir iekļāvusi līgumā par hipotekāro aizdevumu ar mainīgu procentu likmi. Tomēr "daļā, ar kuru ir iekļauts iepriekš formulētais noteikums, atsauces indekss nav līgumiski definēts, bet ir atsauce uz vienu no oficiālajiem indeksiem, ko reglamentē tiesību normas, kuras attiecas uz šāda veida līgumiem". Līdz ar to valsts pārvaldes iestāde ir tā, kurai jāuzrauga, lai šie indeksi atbilst banku pārskatāmības tiesiskajam regulējumam, un šīs pārbaudes veikšana nav civillietu tiesu kompetencē. [..] Tādējādi šis indekss *pats par sevi* nevar būt pārskatāmības pārbaudes priekšmets no Direktīvas 93/13 viedokļa" [25].

22 Skat. Apkārtraksta 5/1994 pamatojuma ceturto daļu. Skat. arī šo secinājumu 17. punktu.

23 Šī tiesa norāda uz šādām tīmekļvietnēm: http://www.sindic.cat/site/unitFiles/3937/Informe%20IRPH_castella_ok.pdf un https://www.bde.es/f/webbde/Secciones/Publicaciones/Folletos/Fic/Guia_hipotecaria_2013.pdf.

24 Komisija vērš uzmanību uz to, ka "šis spriedums, lai arī tas ir pēdējās instances tiesas veikta Direktīvas 93/13 tiesību normu interpretācija, tika pasludināts, neuzdodot Tiesai prejudiciālu jautājumu, kuru mēs apsveram šajā lietā".

25 Mans izcēlums.

54. Turpinājumā pēc noteikuma analīzes *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) secināja, ka tas iztur pārskatāmības pārbaudi gan no formālā, gan no materiāltiesiskā viedokļa. Tā norādīja, pirmkārt, ka no formālā viedokļa tiesa uzskata, ka noteikums atbilda tā saucamajam "iekļaušanas kritērijam", jo noteikums bija gramatiski skaidrs, saprotams un ļāva aizņēmējam saprast un akceptēt, ka viņa hipotekārā aizdevuma līguma mainīgā procentu likme tiek aprēķināta, atsaucoties uz Spānijas Bankas noteiktu un kontrolētu likmi. Otrkārt, no materiāltiesiskā viedokļa raugoties, tā uzskatīja, ka noteikums bija pārskatāms un ļāva izprast viņa aizņēmuma ekonomisko slogu. Tā uzskatīja, ka patērētājam bija iespējams saprast, ka viņam būs jāmaksā summa, kas veidojas, saskaitot indeksu un maržu. Šajā nolūkā *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) uzskatīja, kā tas izriet no Spānijas valdības apsvērumiem, ka attiecībā uz oficiālu indeksu samērā informētam vidusmēra patērētājam bija viegli uzzināt par dažādajām aprēķina sistēmām un salīdzināt izmantotās izvēles iespējas un ka no [kredīt]iestādes nevar prasīt, lai tā piedāvātu dažādus indeksus un lai tā paskaidrotu, kā indekss tiek noteikts.

55. Šajā ziņā *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) neuzskatīja par nozīmīgu elementu faktu, ka *EURIBOR* bija izdevīgāks patērētājam, jo "retrospektīva izeja" nevar būt par ceļvedi pārskatāmības pārbaudei [26]. Turklāt tā uzskatīja, ka šādā argumentācijā netiek ņemts vērā, ka procentu likme atbilst nevis indeksam, bet indeksa un maržas summai un ka nav pierādīts, ka uz *EURIBOR* bāzes indeksētiem aizdevumiem piemērotās maržas būtu bijušas izdevīgākas par tām, kas tika piemērotas aizdevumiem, kuri bija indeksēti uz *IRPH* bāzes. Tā arī apgalvoja, ka no statistikas viedokļa *IRHP* maržas bija pat mazākas un ka šajā argumentācijā netika ņemts vērā arī fakts, ka maržas ir lielākas vai mazākas atkarībā no citiem līguma datiem (algas konts bankā, piesaiste u.c.). *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) precizēja, ka svarīga bija nevis atšķirība starp *IRHP* un *EURIBOR*, bet gan *IRHP* izmaiņas nākotnē un ka no bankas nevarēja prasīt, lai tā zinātu šīs turpmākās izmaiņas, ne lai tā par tām informētu aizņēmēju. Turklāt *EURIBOR* vērtības un *IRPH* vērtības iepriekšējās izmaiņas bija bijušas salīdzinoši līdzīgas.

56. Visbeidzot *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) secināja, ka norādot, ka ir pretrunīgi apgalvot, ka banka zināja, ka *IRPH* būs izdevīgāks nekā *EURIBOR*, lai gan *IRPH* tika izmantots tikai mazāk nekā 15 % aizdevumu. Šo pašu iemeslu dēļ atsauce uz *EURIBOR* būtu varējusi tikt atcelta, ja tā izmaiņas būtu bijušas neizdevīgākas.

57. Pēc iesniedzējtiesas un pušu pausto elementu izklāsta es tagad pievērsīšos juridisko problēmu, kas izvirzītas ar prejudiciālajiem jautājumiem, analīzei.

B. Par prejudiciālajiem jautājumiem

1. Par pirmo prejudiciālo jautājumu: Direktīvas 93/13 1. panta 2. punktā paredzētā izņēmuma tvērums

58. Ar pirmo prejudiciālo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai uz *IRPH Cajas* var attiecināt pārskatāmības pārbaudi saskaņā ar Direktīvu 93/13. Tomēr, kā norādīja *Bankia*, Spānijas valdība un Komisija, tā kā *IRPH Cajas* regulē normatīvie akti, tam pašam nevar piemērot šādu pārbaudi.

59. Manuprāt, šis jautājums atšķiras no jautājuma, vai līguma noteikums, kas ietverts hipotekārā aizdevuma līgumā, kurš ir noslēgts starp patērētāju un pārdevēju vai piegādātāju un ar kuru ir paredzēts piemērot šo indeksu, lai aprēķinātu minētā aizdevuma mainīgo procentu likmi, kā tas ir pamatlietas gadījumā, ietilpst vai neietilpst Direktīvas 93/13 piemērošanas jomā.

26 Šajā nolūkā *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) pamatojās uz Tiesas 2017. gada 20. septembra sprieduma *Andriciuc* u.c. (C-186/16, EU:C:2017:703) 53. un 54. punktā ietvertajiem apsvērumiem.

60. Šajā ziņā ir jāatgādina, ka saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru sadarbības ar valstu tiesām procedūras ietvaros, kas ieviesta ar LESD 267. pantu, Tiesai ir jāsniedz valsts tiesai noderīga atbilde, kas ļautu tai iztiesāt tās izskatīšanā esošo lietu, un šajā nolūkā Tiesai attiecīgā gadījumā ir jāpārformulē tai uzdotais jautājums [27].

61. Konkrētajā gadījumā es uzskatu, ka pirmais prejudiciālais jautājums ir jāsaprot tā, ka ar to būtībā tiek jautāts, vai Direktīvas 93/13 1. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka no šīs direktīvas piemērošanas jomas ir izslēgts tāds starp patērētāju un pārdevēju vai piegādātāju noslēgta līguma noteikums kā pamatlietā aplūkotais, ar kuru procentu likme ir noteikta, pamatojoties uz vienu no sešiem oficiālajiem likumiskajiem atsauces indeksiem, ko kredītiestādes var piemērot hipotekārajiem aizdevumiem ar mainīgu procentu likmi.

62. Iesākumā ir jāizvērtē Spānijas valdības arguments, saskaņā ar kuru, tā kā *IRPH Cajas* ir oficiāls likumisks indekss, kas ir reglamentēts normatīvajos un administratīvajos aktos, kurus reizi mēnesī publicē *Boletín Oficial del Estado*, saskaņā ar Direktīvas 93/13 1. panta 2. punktu uz jautājumu par šī indeksa pārskatāmības pārbaudi pēdējā minētā direktīva neattiecas. Līdz ar to, tā kā minēto indeksu nevar atzīt par negodīgu, tā iekļaušana strīdīgajā noteikumā neietekmē šo interpretāciju.

63. Šajā ziņā Spānijas valdība un *Bankia* norādīja, ka pēc *IRPH Cajas* atcelšanas pamatlietā aplūkotā hipotekārā aizdevuma līgumam pašlaik piemērotais indekss, proti, *IRPH Conjunto de Entidades*, tika piemērots atbilstoši likumiskai un obligātai tiesību normai, proti, Likuma 14/2013 piecpadsmitā papildu noteikuma 2. punktam. Līdz ar to *IRPH Conjunto de Entidades* esot obligāti piemērojams kopš tā stāšanās spēkā, lai tiktu ievērots likumdevēja noteiktais līdzsvars. Turklāt *Bankia* precizēja, ka Likumā 14/2013 ir noteikts, ka pusēm nav pieejami nekādi tiesību aizsardzības līdzekļi, lai pieprasītu aizdevuma vai kredīta grozīšanu, vienpusēju grozīšanu vai laušanu, tā vietā, lai piemērotu Likuma 14/2013 piecpadsmitā papildu noteikuma 4. punktu. Tādējādi tās apgalvo, ka *IRPH Cajas* neietilpst Direktīvas 93/13 piemērošanas jomā saskaņā ar tās 1. panta 2. punktu.

64. Tomēr, lasot iesniedzējtiesas tiesisko un faktisko apstākļu izklāstu, es saprotu, ka pamatlietā aplūkotā hipotekārā aizdevuma līguma noslēgšanas brīdī, kas ir brīdis, kurš valsts tiesai ir jāņem vērā, novērtējot līguma noteikuma negodīgo raksturu [28], *IRPH*, kas bija ietverts strīdīgajā noteikumā, lai aprēķinātu mainīgo procentu likmi, bija nevis *IRPH Conjunto de Entidades*, kas atbilstoši Likuma 14/2013 piecpadsmitā papildu noteikuma 2. punktam aizstāja *IRPH Cajas*, izraisot automātisku līguma pārjaunošanu, bet gan *IRPH Cajas*, kurš tika ieviests ar Apkārtrakstu 8/1990. Tas, ka līdz šim brīdim *IRPH Conjunto de Entidades* ir oficiālais atsauces indekss, kas minēts hipotekārā aizdevuma līguma 3.*bis* noteikumā, un ka tas ir noteikts likumiski saskaņā ar obligātu tiesību normu, proti, Likuma 14/2013 piecpadsmitā papildu noteikuma 2. punktu, neietekmē tā strīdīgā noteikuma analīzi, kas paredz *IRPH Cajas* piemērošanu, tādā redakcijā, kāda tā bija līguma noslēgšanas brīdī.

65. Tādējādi ir acīmredzams, ka jautājums ir uzdots par strīdīgo noteikumu, ar kuru paredz *IRPH Cajas* piemērošanu [29]. Lai uz to atbildētu, pirmkārt, es īsumā izklāstīšu atbilstošo Tiesas judikatūru par Direktīvas 93/13 1. panta 2. punkta interpretāciju, un, otrkārt, ņemot vērā šo judikatūru, es izvērtēšu, vai Direktīva 93/13 attiecas uz strīdīgo noteikumu vai ne.

27 Skat. spriedumus, 1997. gada 17. jūlijs, *Krüger* (C-334/95, EU:C:1997:378, 22. un 23. punkts); 2011. gada 8. decembris, *Banco Bilbao Vizcaya Argentaria* (C-157/10, EU:C:2011:813, 18. punkts), kā arī 2016. gada 21. decembris, *Ucar* un *Kilic* (C-508/15 un C-509/15, EU:C:2016:986, 51. punkts).

28 Atgādinu, ka "Direktīvas [93/13] 4. panta 1. punktā ir paredzēts, ka līguma noteikuma negodīgumu novērtē, ņemot vērā preču vai pakalpojumu raksturu, attiecībā uz ko līgums noslēgts, un atsaucoties uz visiem apstākļiem līguma slēgšanas brīdī, kas ar to bijuši saistīti" (spriedumi, 2009. gada 4. jūnijs, *Pannon GSM* (C-243/08, EU:C:2009:350, 39. punkts); 2010. gada 9. novembris, *VB Pénzügyi Lízing* (C-137/08, EU:C:2010:659, 42. punkts); 2013. gada 14. marts, *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, 71. punkts), kā arī 2017. gada 26. janvāris, *Banco Primus* (C-421/14, EU:C:2017:60, 61. punkts). Par šo jautājumu skat. arī manus secinājumus lietās *Abanca Corporación Bancaria* un *Bankia* (C-70/17 un C-179/17, EU:C:2018:724, 70. punkts)).

29 Spānijas valdība savu rakstveida apsvērumu 8. un 17. punktā pati norāda, ka pamatlietā strīdīgais noteikums ir noteikums, ar ko paredz *IRPH Cajas*, un ka hipotekārā aizdevuma, kas ir šī lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu priekšmets, noslēgšanas brīdī piemērojams bija 1994. gada 5. maija rīkojums.

a) Īss Tiesas judikatūras atgādinājums

66. Iesākumā ir jāatgādina, ka pārbaudi pēc savas ierosmes no valsts tiesas var prasīt tikai tad, ja runa ir par līguma noteikumu, kas ietilpst Direktīvas 93/13 piemērošanas jomā, kura noteikta tās 1. pantā [30]. Saskaņā ar Direktīvas 93/13 1. panta 2. punktu līguma noteikumi, kas ietver obligātas tiesību normas, nav iekļauti tās piemērošanas jomā.

67. Spriedumā *RWE Vertrieb* [31], Tiesa pirmo reizi skaidroja jēdzienu "obligātas tiesību normas" Direktīvas 93/13 1. panta 2. punkta izpratnē. Šajā ziņā Tiesa atgādināja, ka šajā tiesību normā ir paredzēta tādu līgumu noteikumu, kas atspoguļo obligātas tiesību normas, izslēgšana no šīs direktīvas piemērošanas jomas [32]. Šī izslēgšana paredz divu nosacījumu izpildi. Pirmkārt, līguma noteikumam ir jāatspoguļo tiesību norma un, otrkārt, šai tiesību normai ir jābūt obligātai [33].

68. Lai noteiktu, vai šie nosacījumi ir izpildīti, Tiesa atzina, ka valsts tiesai ir jāpārbauda, vai šis noteikums atspoguļo valsts tiesību normas, kas ir piemērojamas attiecībās starp līgumslēdzējām pusēm neatkarīgi no to izvēles (obligāti), vai arī tiesību normas, kurām ir papildinošs raksturs un kuras līdz ar to ir piemērojamas automātiski, proti, ja šajā ziņā nav atšķirīgas vienošanās starp pusēm [34].

69. Tātad valsts tiesai ir jāpārbauda, vai pamatlietā aplūkotais noteikums atspoguļo obligātas valsts tiesību normas Direktīvas 93/13 1. panta 2. punkta izpratnē [35], ņemot vērā to, ka, ievērojot it īpaši šīs direktīvas mērķi, proti, patērētāju tiesību aizsardzību, šajā tiesību normā paredzētais izņēmums ir jāinterpretē šauri [36].

70. Pēc īsa izklāsta par vispārējo judikatūras kontekstu attiecībā uz šīs tiesību normas interpretāciju tagad es to piemērošu attiecībā uz mūsu izskatīšanai nodoto lietu.

b) Vai uz strīdīgo noteikumu attiecas Direktīvas 93/13 1. panta 2. punktā paredzētais izņēmums?

71. Vispirms ir jāuzsver, kā tas izriet no šo secinājumu iepriekšējiem punktiem – ja līguma noteikums atspoguļo obligātu tiesību normu, jautājums par to, vai šis noteikums ietilpst Direktīvas 93/13 piemērošanas jomā, nerodas. Uz šādu noteikumu šīs direktīvas tiesību normas vienkārši neattiecas.

72. Turpretī, ja valsts tiesa uzskata, ka attiecīgā tiesību norma neliek bankai izvēlēties oficiālu atsauces indeksu no tiem, kas ir paredzēti šajā tiesību normā, bet ļauj izmantot citus atsauces indeksus, tad jautājums par to, vai līguma noteikums, kas to atspoguļo, ietilpst Direktīvas 93/13 piemērošanas jomā, bez jebkādām šaubām būtu atbilstīgs. Ir skaidrs, ka šāds [līguma] noteikums ietilptu šīs direktīvas piemērošanas jomā. Manuprāt, tā būtu arī tad, ja ar šo tiesisko regulējumu bankai būtu noteikts pienākums izvēlēties oficiālo atsauces indeksu no tiem, kas tajā ir paredzēti [37].

30 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2019. gada 3. aprīlis, *Aqua Med* (C-266/18, EU:C:2019:282, 28. punkts).

31 Spriedums, 2013. gada 21. marts (C-92/11, EU:C:2013:180).

32 Spriedums, 2013. gada 21. marts, *RWE Vertrieb* (C-92/11, EU:C:2013:180, 25. punkts).

33 Skat. spriedumus, 2014. gada 10. septembris, *Kušionová* (C-34/13, EU:C:2014:2189, 78. punkts), un 2017. gada 20. septembris, *Andriciuc* u.c. (C-186/16, EU:C:2017:703, 28. punkts). Tiesa uzskata, ka šo izslēgšanu no Direktīvas 93/13 sistēmas pamato tas, ka principā ir leģitīmi pieņemt, ka valsts likumdevējs ir izveidojis līdzsvaru starp visām konkrētu līgumu pušu tiesībām un pienākumiem. Skat. arī spriedumus, 2013. gada 21. marts, *RWE Vertrieb* (C-92/11, EU:C:2013:180, 28. punkts), un 2018. gada 20. septembris, *OTP Bank* un *OTP Faktoring* (C-51/17, EU:C:2018:750, 53. punkts).

34 Skat. spriedumus, 2013. gada 21. marts, *RWE Vertrieb* (C-92/11, EU:C:2013:180, 26. punkts). Skat. arī spriedumus, 2014. gada 10. septembris, *Kušionová* (C-34/13, EU:C:2014:2189, 76. punkts), un 2017. gada 20. septembris, *Andriciuc* u.c. (C-186/16, EU:C:2017:703, 27. punkts). Skat. arī Direktīvas 93/13 trīspadsmito apsvērumu.

35 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2017. gada 20. septembris, *Andriciuc* u.c. (C-186/16, EU:C:2017:703, 30. punkts), kā arī ģenerāladvokāta N. Vāla [*N. Wahl*] secinājumus (C-186/16, EU:C:2017:313, 59. punkts). Skat. arī spriedumu, 2017. gada 26. janvāris, *Banco Primus* (C-421/14, EU:C:2017:60, 69. un 70. punkts).

36 Skat. spriedumus, 2017. gada 20. septembris, *Andriciuc* u.c. (C-186/16, EU:C:2017:703, 31. punkts), un 2014. gada 10. septembris, *Kušionová* (C-34/13, EU:C:2014:2189, 77. punkts).

37 Skat. šo secinājumu 83. punktu.

73. Konkrētajā gadījumā iesniedzējtiesa uzskata, ka strīdīgais noteikums, kuru iepriekš sagatavojusi banka, atspoguļo valsts tiesību normas. Tomēr tā apgalvo, ka Tiesas judikatūrā noteiktie nosacījumi nav izpildīti, lai varētu piemērot Direktīvas 93/13 1. panta 2. punktā paredzēto izņēmumu. No vienas puses, strīdīgajā noteikumā ietvertā valsts tiesību norma neesot obligāta, jo runa ir par normatīvu vai administratīvu aktu, kas reglamentē mainīgus un aizdevuma lietošanas procentus un ko pārdevējs vai piegādātājs līgumā iekļauj *pēc izvēles*, tādējādi *IRPH Cajas* neesot piemērojams obligāti, neatkarīgi no pušu izvēles. No otras puses, šī tiesību norma neesot papildinoša, jo nav noteikta cita kārtība [38].

74. Šajā gadījumā attiecībā uz *IRPH Cajas*, kas ietverts strīdīgajā noteikumā, no šīs lietas tiesiskajiem apstākļiem izriet, ka ar iesniedzējtiesas citēto 1994. gada 5. maija rīkojuma otro papildu noteikumu Spānijas Banka bija pilnvarota noteikt ar apkārtrakstu (Apkārtraksts 8/1990, kurš ir grozīts ar Apkārtrakstu 5/1994, šobrīd ir atcelts, bet bija spēkā līguma noslēgšanas brīdī) "visus oficiālos indeksus vai likmes, ko kredītiestādes *var* piemērot hipotekārajiem aizdevumiem ar mainīgu procentu likmi" [39].

75. No *Bankia* apsvērumiem izriet, ka 1994. gada 5. maija rīkojuma 6. panta 2. punktā bija paredzēts, ka attiecībā uz aizdevumiem ar mainīgu procentu likmi, uz kuriem attiecās šis rīkojums, kredītiestādes varēja izmantot kā atsauces indeksus vai likmes tikai "*tos, kas atbilst šādiem diviem nosacījumiem*: a) tie nav atkarīgi tikai un vienīgi no pašas kredītiestādes, un tā nevar tos ietekmēt saskaņā ar nolīgumiem vai praksi, kas ir apzināti paralēla citu iestāžu praksei; b) dati, uz kuriem balstās indekss, ir iegūti saskaņā ar objektīvu matemātisku metodi".

76. No *Bankia* apsvērumiem arī izriet, ka 1994. gada 5. maija rīkojuma 6. panta 3. punkta 1. un 2. apakšpunktā ir paredzēts, ka "attiecībā uz aizdevumiem ar mainīgu procentu likmi, uz kuriem attiecas [šis rīkojums], nav pienākuma individuāli paziņot aizņēmējam piemērojamās procentu likmes svārstības, ja ir izpildīti šādi divi nosacījumi: 1. ir *panākta vienošanās*, ka tiks izmantots viens no tiem oficiālajiem atsauces indeksiem vai likmēm, kas ir minēti [šī rīkojuma] otrajā papildu noteikumā; 2. aizdevumam piemērojamo procentu likmi nosaka saskaņā ar [šī rīkojuma] II pielikuma 3. *bis* noteikuma 1. punkta a) vai b) apakšpunktā noteikto kārtību" [40].

77. Šajā ziņā, kā savos rakstveida apsvērumos norādīja Spānijas valdība, 1994. gada 5. maija rīkojuma II pielikumā "Finanšu noteikumi hipotekāro aizdevumu līgumos, uz kuriem attiecas šis rīkojums" bija norādīta informācija, kam ir jābūt ietvertai šajos noteikumos. No šiem apsvērumiem izriet, ka šī II pielikuma 3.*bis* noteikumā "Mainīgas procentu likmes" bija paredzēts it īpaši, ka, nosakot mainīgo procentu likmi, tā bija jāizsaka kādā no šajā tiesību normā paredzētajām formām. Minētā II pielikuma 3.*bis* noteikuma a), b) un c) apakšpunktā bija atsauce uz mainīgu procentu likmju definīcijām, kas paredzēja atsauces indeksa piemērošanu, *vai*, pamatojoties uz šīs tiesību normas d) punktu, "*jebkurā citā veidā* ar nosacījumu, ka tā ir skaidra, konkrēta un saprotama aizņēmējam un ka tā ir atbilstoša tiesībām" [41].

78. Tādējādi, neskarot iesniedzējtiesas iespējamas vēlākas pārbaudes, šķiet, ka ar 1994. gada 5. maija rīkojumu nebija noteikts, ka aizdevumiem ar mainīgu procentu likmi ir obligāti jāizmanto viens no sešiem oficiālajiem atsauces indeksiem, tostarp *IRPH Cajas*, bet gan, kā izriet no *Bankia* apsvērumos citētajām valsts tiesību normām, kas minētas šo secinājumu 75. punktā, bija paredzēti nosacījumi, kuriem bija jāatbilst "atsauces indeksiem vai likmēm", lai bankas tos varētu izmantot. Tādējādi līgumslēdzējām pusēm *nebija obligāti jāizvēlas* kāds no sešiem oficiālajiem atsauces indeksiem, kas

38 Spānijas tiesību doktrīnā, kurā ir komentēts 2017. gada 14. decembra spriedums, tiek uzskatīts, ka runa ir par tiesību normu, kas nav nedz obligāta, nedz papildinoša. Skat. Cámara Lapuente, S., "IRPH y STS 14.12.2017: dos colosos con pies de barro. El art. 1.2 de la Directiva 93/13 no blinda en realidad cualquier cláusula que reproduzca "normas". Transparencia lejos del suelo", *Comentarios a las Sentencias de Unificación de Doctrina (Civil y Mercantil)*, Mariano Yzquierdo Tolsada (koord.), Nr. 9, Dykinson, 2017, 211.–236. lpp., it īpaši 219. un 222. lpp.

39 Skat. šo secinājumu 15. punktu. Mans izcēlums.

40 Mans izcēlums.

41 Skat. Spānijas valdības apsvērumu 18. punktu.

bija paredzēti Apkārtrakstā 8/1990[42]. Šajā ziņā, lai gan ir taisnība, ka Apkārtrakstā 8/1990 noteiktie seši oficiālie atsauces indeksi principā atbilda abiem minētajiem nosacījumiem, tomēr, neskarot iesniedzējtiesas iespējamas vēlākas pārbaudes, kā tas izriet no 1994. gada 5. maija rīkojuma II pielikuma 3.*bis* noteikuma d) apakšpunkta[43], *Bankia* bija iespēja noteikt mainīgo procentu likmi "jebkurā citā veidā ar nosacījumu, ka tā ir skaidra, konkrēta un saprotama aizņēmējam un ka tā ir atbilstoša tiesībām". Tieši šajā kontekstā iesniedzējtiesa atsaucas uz iespēju līguma noslēgšanas brīdī, proti, 2001. gada 19. jūlijā, izmantot *EURIBOR*, kas Spānijā tika ieviests 1999. gadā[44]. Ir jāatgādina, ka no šajā lietā piemērojamajām tiesību normām izriet, ka līguma noslēgšanas brīdī *EURIBOR* nebija viens no sešiem oficiālajiem atsauces indeksiem, kas ir paredzēti Apkārtrakstā 8/1990. Tomēr, kā norādīja iesniedzējtiesa, banka varēja izvēlēties *EURIBOR* kā atsauces indeksu līguma noslēgšanas brīdī.

79. Šo secinājumu apstiprina *Bankia* rakstveida apsvērumi, kuros tā skaidri apgalvo, ka "*IRPH n[ebija] obligāts līgumslēdzējām pusēm*"[45].

80. Visbeidzot ir jāuzsver, ka Komisija savos rakstveida apsvērumos norāda, ka *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa), tā kā tā pārbaudīja attiecīgā *noteikuma pārskatāmību*, neapšaubot Direktīvas 93/13 piemērojamību, savā 2017. gada 14. decembra spriedumā pati netieši atzina, ka Direktīvas 93/13 1. panta 2. punktā paredzētais izņēmums nav piemērojams līguma noteikumam, ar kuru paredz *IRPH Cajas* piemērošanu.

81. Turklāt Komisija arī norāda, ka 2017. gada 14. decembra spriedumā divi šīs augstās tiesas tiesneši *Francisco Javier Orduña Moreno* un *Francisco Javier Arroyo Fiestas* ir pauduši atšķirīgu viedokli, saskaņā ar kuru "šīs [tiesas] pārbaudes priekšmets ir nevis indekss pats par sevi, proti, kā tādas tiesību vai administratīva normas, ar ko tas kļūst oficiāls, atspoguļojums, *bet gan tā izmantošana vai pielietošana vispārējos noteikumos* [..]"[46]. Šajā viedoklī – attiecībā uz valsts tiesību normas obligāto raksturu – ir arī precizēts, ka "tā nav arī šajā lietā, jo pārdevējs vai piegādātājs izmanto *vienu no septiņiem atsauces indeksiem*, kas tolaik bija atļauti (tostarp, *MIBOR*, *CECA* indekss un *EURIBOR*), līdz ar to *IRPH Entidades* nebija vienīgais indekss, ko varēja izmantot kā atsauces vērtību, un pārdevējam vai piegādātājam nebija pienākuma to piemērot"[47].

82. Ņemot vērā, ka Direktīvas 93/13 1. panta 2. punktā paredzētais izņēmums ir jāinterpretē šauri, un neskarot iesniedzējtiesas iespējamas vēlākas pārbaudes, no iepriekš minētajiem apsvērumiem izriet, ka strīdīgais noteikums ietilpst Direktīvas 93/13 piemērošanas jomā un ka šī līguma noteikuma potenciālo negodīgumu var pārbaudīt tiesā.

83. Katrā ziņā, kā es jau norādīju šo secinājumu 72. punktā, pat ja iesniedzējtiesa uzskatītu, ka pamatlietā piemērojamās tiesību normas bija obligātas bankām, es uzskatu, ka uz strīdīgo noteikumu attiecas Direktīva 93/13. Ar to vien, ka valsts tiesību norma ļauj bankai hipotekārā aizdevuma līguma vispārējos noteikumos pēc izvēles iekļaut indeksu pēc tam, kad tas ir izvēlēts no vairākiem šajā tiesību

42 No šajā lietā piemērojamajām tiesību normām izriet, ka starp Apkārtrakstā 8/1990 paredzētajiem sešiem oficiālajiem atsauces indeksiem – papildus jau minētajiem atsauces indeksiem (*IRPH Bancos*, *IRPH Cajas* un *IRPH Entidades*) bija vēl šādi trīs citi atsauces indeksi: *CECA* indekss, iekšējās atdeves koeficients valsts parāda ar atlikušo termiņu no diviem līdz sešiem gadiem sekundārajā tirgū un *MIBOR*. Šis pēdējais minētais vairs nepastāv, kopš Spānijā 1999. gadā tika ieviests *EURIBOR*. Kā izriet no Spānijas valdības rakstveida apsvērumiem, ar Spānijas Bankas Apkārtrakstu 7/1999 tika ieviests vēl viens papildu oficiāls atsauces indekss, kas ir saistīts ar *EURIBOR* izmaiņām. Skat. šo secinājumu 13. zemsvītras piezīmi.

43 Skat. šo secinājumu 77. punktu.

44 Skat. šo secinājumu 13. un 42. zemsvītras piezīmi.

45 Mans izcēlums. *Bankia* uzskata, ka *IRHP* indeksa obligātais raksturs ir saistīts ar faktu, ka tad, kad ir notikusi izvēle par labu šim indeksam, tas tiek iekļauts hipotekārā aizdevuma līgumā kopumā, neizdarot grozījumus līgumā, no kura izpildes puses nevar izvairīties. Es šim argumentam nepiekrītu. Manuprāt, pat ja banka nevar ar iepriekš formulētu noteikumu paredzēt oficiāla atsauces indeksa definīciju, ne tā aprēķināšanas veidu, tā vienmēr var noteikt maržu, ko tā piemēro indeksam, kā tas ir pamatlietā, kurā, neraugoties uz Spānijas Bankas ieteikumiem piemērot negatīvu maržu, lai pielīdzinātu šī darījuma GPL tirgus likmei, *Bankia* izvēlējās piemērot pozitīvu maržu 0,25 procentpunktu apmērā.

46 Mans izcēlums.

47 Mans izcēlums.

normā uzskaitītajiem oficiālajiem atsauces indeksiem, manuprāt, pietiek, lai uzskatītu, ka šāda tiesību norma *nav obligāta* Direktīvas 93/13 1. panta 2. punkta izpratnē, un līdz ar to – ka šī direktīva ir jāpiemēro. Manuprāt, ir skaidrs, ka šajā tiesību normā paredzētais izņēmums nevar tikt piemērots tādam līguma noteikumam, kurā ir atspoguļota tiesību norma, kas samazina vai ierobežo pušu gribas autonomiju, *tomēr to nelikvidējot*.

84. Turklāt man nav skaidrs, kā dalībvalsts varētu apgalvot, ka līguma noteikums nav negodīgs, ja šis noteikums atspoguļo obligātu tiesību normu, kuras saturs ir pretrunā Direktīvas 93/13 lietderīgajai iedarbībai.

85. Līdz ar to, ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, es uzskatu, ka Direktīva 93/13 ir jāinterpretē tādējādi, ka no šīs direktīvas piemērošanas jomas nav izslēgts tāds starp patērētāju un pārdevēju vai piegādātāju noslēgta līguma noteikums kā pamatlietā aplūkotais, ar kuru procentu likme ir noteikta, pamatojoties uz vienu no sešiem oficiālajiem likumiskajiem atsauces indeksiem, ko kredītiestādes var piemērot hipotekārajiem aizdevumiem ar mainīgu procentu likmi.

2. Par otro prejudiciālo jautājumu: strīdīgā noteikuma pārskatāmības pārbaudes apjoms un saturs saskaņā ar Direktīvas 93/13 4. panta 2. punktu

86. Ar otro jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai Direktīva 93/13, it īpaši tās 8. pants, liedz valsts tiesai iespēju piemērot šīs direktīvas 4. panta 2. punktu, lai neizvērtētu tāda līguma noteikuma iespējamo negodīgumu, kas ir formulēts vienkāršā un skaidri saprotamā valodā un attiecas uz līguma galveno priekšmetu, ja valsts likumdevējs šo pēdējo minēto tiesību normu nav transponējis savā tiesību sistēmā. Iesniedzējtiesa turklāt jautā, kādu informāciju attiecīgā gadījumā pārdevējam vai piegādātajam ir pienākums paziņot saskaņā ar Direktīvas 93/13 4. panta 2. punktu un 5. pantu, lai ievērotu tāda līguma noteikuma pārskatāmības prasību, ar ko nosaka procentu likmi, pamatojoties uz tādu likumisko atsauces indeksu kā *IRPH Cajas*, kura aprēķina matemātiskā formula ir sarežģīta un diezgan nepārskatāma vidusmēra patērētājam. Visbeidzot tā jautā, vai informācijas nesniegšana ir jāuzskata par negodīgu.

a) Par otrā jautājuma a) daļu

87. Pirms paust nostāju par otrā jautājuma pirmo daļu, kas attiecas ne tikai uz Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkta, bet arī uz šīs direktīvas 5. un 8. panta interpretāciju, ir jāprecizē konteksts, kādā šis jautājums ir uzdots. Tādēļ iesākumā es atgādināšu Tiesas judikatūru.

1) Spriedums lietā Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid

88. Attiecībā uz jautājumu, vai Direktīvas 93/13 8. pants liedz valsts tiesai iespēju piemērot šīs direktīvas 4. panta 2. punktu, lai neizvērtētu tāda līguma noteikuma iespējamo negodīgumu, kas ir formulēts vienkāršā un skaidri saprotamā valodā un attiecas uz līguma galveno priekšmetu, ja valsts likumdevējs šo pēdējo minēto tiesību normu nav transponējis savā tiesību sistēmā, es uzreiz vēlos uzsvērt, ka Tiesa jau ir atbildējusi uz šo jautājumu spriedumā *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid* [48].

48 Spriedums, 2010. gada 3. jūnijs (C-484/08, EU:C:2010:309, 44. punkts). Šajā lietā prejudiciālos jautājumus uzdeva *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa).

89. Šajā spriedumā Tiesa vispirms norādīja, kā to ir norādījusi iesniedzējtiesa šajā lietā, ka "ar Likumu 7/1998[49], kā izriet no Tiesai iesniegtajiem lietas materiāliem, valsts tiesībās nav ticis transponēts Direktīvas [93/13] 4. panta 2. punkts[50]". Pēc tam Tiesa apstiprināja, ka Spānijas tiesību sistēmā valsts tiesa tādējādi jebkādos apstākļos tādas lietas ietvaros, kas ir saistīta ar līgumu, kurš ir noslēgts starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju, var novērtēt tāda noteikuma negodīgumu, kas nav ticis individuāli apspriests un kas attiecas it īpaši uz minētā līguma galveno priekšmetu, pat gadījumos, kad pārdevējs vai piegādātājs šo noteikumu iepriekš ir formulējis vienkāršā un skaidri saprotamā valodā[51]. Šādos apstākļos Tiesa visbeidzot secināja, ka, atļaujot tiesā pilnībā pārbaudīt tādu noteikumu negodīgumu, kas ir minēti Direktīvas 93/13 4. panta 2. punktā un kas ir paredzēti līgumā, kurš ir noslēgts starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju, "Spānijas tiesiskais regulējums ļauj atbilstoši [šīs d]irektīvas 8. pantam nodrošināt patērētājam augstāku faktiskās aizsardzības līmeni nekā Direktīvā noteiktais"[52].

2) Spānijas valdības nostāja

90. Šajā lietā Spānijas valdība uzskata[53], ka, lai gan ir tiesa, ka Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkts nav formāli transponēts Spānijas tiesībās un ka šīs formālās transponēšanas neesamību nevar interpretēt – kā to dara iesniedzējtiesa – kā Spānijas likumdevēja skaidru vēlēšanos pieļaut tādu elementu negodīguma pārbaudi, kas attiecas uz līguma galveno priekšmetu, ja tie ir formulēti vienkāršā un skaidri saprotamā valodā[54]. Šajā ziņā šī valdība norāda, ka pēc sprieduma lietā *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid*[55],*Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) savā 2012. gada 18. jūnija spriedumā[56] uzskatīja, ka likumdevējs gribēja transponēt Direktīvas 93/13 4. panta 2. punktu Spānijas tiesībās un ka ar Likumu 7/1998 ieviestā reforma liecinot par skaidru šī panta transponēšanu[57].

49 1998. gada 13. aprīļa *Ley 7/1998 sobre condiciones generales de la contratación* (Likums 7/1998 par līgumu vispārējiem noteikumiem) (*BOE* Nr. 89, 1998. gada 14. aprīlis).

50 Spriedums, 2010. gada 3. jūnijs, *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid* (C-484/08, EU:C:2010:309, 41. punkts).

51 Skat. spriedumu, 2010. gada 3. jūnijs, *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid* (C-484/08, EU:C:2010:309, 42. punkts).

52 Spriedums, 2010. gada 3. jūnijs, *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid* (C-484/08, EU:C:2010:309, 43. punkts).

53 Šai nostājai piekrīt *Bankia*, kas apgalvo, ka "saskaņā ar doktrīnas un judikatūras novirzienu Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkts ir transponēts Spānijas tiesību sistēmā".

54 Lai pamatotu šo argumentu, Spānijas valdība saviem rakstveida apsvērumiem ir pievienojusi doktrīnas rakstu, kurā ir uzsvērts, ka Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkta netransponēšana ar Likumu 7/1998 faktiski izriet "no kļūdas, kas pieļauta aiz neuzmanības parlamentārā balsojuma laikā un kas izraisīja minētās tiesību normas burtiskā formulējuma svītrošanu no juridiskā dokumenta". Šis autors uzskata, ka šī kļūda nav tikusi koriģēta vēlākajās likumdošanas reformās, un viņš arī precizē, ka kopš tā laika ne tikai doktrīnā, bet arī valsts judikatūrā viedokļi par šīs kļūdas sekām dalās – vismaz līdz *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) 2013. gada 9. maija spriedumam Nr. 241/2013 (ES:TS:2013:1916). Šajā ziņā šis autors secina tostarp, ka *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) ir mēģinājusi izbeigt šo Spānijā pastāvošo neskaidro situāciju, bet Spānijas likumdevējs, lai gan tam ir bijušas vairākas izdevības precizēt to, vai Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkts ir transponēts vai ne, "nešķiet noskaņots to darīt". Tādējādi minētais autors apgalvo, ka "ne Spānijas Parlamenta 2013. gada maijā apstiprinātajās juridiskajās reformās, lai pielāgotu Spānijas sistēmu 2013. gada 14. marta spriedumam *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164), ne arī Direktīvas 2011/83[/ES (2011. gada 25. oktobris) par patērētāju tiesībām un ar ko groza Padomes Direktīvu 93/13/EEK un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 1999/44/EK un atceļ Padomes Direktīvu 85/577/EEK un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 97/7/EK (OV 2011, L 304, 64. lpp.)] transponēšanas projektā" nav aplūkots jautājums par negodīgiem noteikumiem, kas attiecas uz līguma būtiskiem elementiem. Skat. Cámara Lapuente, S., "¿De verdad puede controlarse el precio de los contratos mediante la normativa de cláusulas abusivas? De la STJUE de 3 de junio de 2010 (Caja de Madrid, C-484/08) y su impacto aparente y real en la jurisprudencia española a la STS (pleno) de 9 de mayo de 2013 sobre las cláusulas suelo", *Cuadernos de Derecho Transnacional*, 5(2). sēj., 209.–233. lpp., it īpaši 226., 227. un 233. lpp.

55 Spriedums, 2010. gada 3. jūnijs (C-484/08, EU:C:2010:309, 44. punkts).

56 ES:TS:2012:5966.

57 Spānijas valdība savos rakstveida apsvērumos iekļauj izrakstu no *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) 2012. gada 18. jūnija sprieduma otrā juridiskā pamatojuma: "Tādējādi, grozot iepriekšējo 1984. gada Vispārējo likumu par patērētāju tiesību aizsardzību, tajā iekļaujot jauno 10. panta 1. punkta c) apakšpunktu, plašais formulējums "taisnīgs līdzsvars starp pusēm" tika aizstāts ar formulējumu "ievērojama nelīdzsvarotība tiesībās un pienākumos" atbilstoši direktīvas tiesību normām, lai ierobežotu satura kontroli, ko var veikt saistībā ar noteikuma iespējamo negodīgumu; līdz ar to var apgalvot, ka būtībā ne cenu, ne pakalpojumu līdzsvara kontrole nepastāv." Šī valdība norāda, ka *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) šajā spriedumā visbeidzot piebilda, ka, "lai gan doktrīna šajā ziņā nav vienprātīga, teleoloģiski piemērojot Direktīvas 93/13 4. panta 2. punktu, ir jāsecina, ka, lai gan tie ir izslēgti no pārbaudes pēc būtības, uz būtiskajiem līguma elementiem tomēr var piemērot pārbaudi attiecībā uz iekļaušanas [līgumā] kritēriju un pārskatāmību (Likuma 7/1998 par līgumu vispārējiem noteikumiem 5. panta 5. punkts un 7. pants un Vispārējā likuma par patērētāju tiesību aizsardzību 10. panta 1. punkta a) apakšpunkts)". Spānijas valdība arī precizē, ka *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) šo nolēmumu apstiprināja savā 2013. gada 9. maija spriedumā (ES:TS:2013:1916).

91. Šajā ziņā es nepiekrītu Spānijas valdības viedoklim. Tās argumentācija, manuprāt, ir pretrunā Tiesas judikatūrai par direktīvu transponēšanu un it īpaši tiesiskās drošības, pārskatāmības un lojālas sadarbības principiem.

3) Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkta netransponēšanas sekas

92. Saskaņā ar LESD 288. panta trešo daļu direktīvas dalībvalstīm, kurām tās ir adresētas, uzliek saistības attiecībā uz sasniedzamo rezultātu, bet ļauj šo valstu iestādēm izvēlēties šī rezultāta sasniegšanas formas un metodes. No tā izriet, ka Spānijas Karaliste tāpat kā ikviena dalībvalsts var izvēlēties direktīvu īstenošanas formu un metodes.

93. Ir arī labi zināms, ka direktīvu transponēšana nozīmē procesu, kura ietvaros valstu kompetentā likumdošanas iestāde vai iestādes pārveido direktīvas valsts tiesību normās [58]. Šajā kontekstā *tiesiskās drošības princips* nosaka, ka dalībvalstij ir jāpieņem vajadzīgie normatīvie un administratīvie akti, lai nodrošinātu direktīvas tiesību normu pilnīgu transponēšanu valsts tiesībās [59]. Pat ja visas direktīvas tiesību normas nav jātransponē tieši vai nepārprotami, *pārskatāmības pienākums* var prasīt zināmu faktisku rīcību, it īpaši noteiktas informācijas paziņošanu Komisijai [60]. "Pienākuma pamatojumu, kas izriet no pašas direktīvas un tās saistošā spēka" atbilstoši LESD 288. panta trešajai daļai, papildina arī "pakārtots pienākums", kas izriet no LES 4. panta 3. punkta un "kas ir saistīts ar *lojālu sadarbību* starp valstu un Savienības iestādēm Līgumu noteikumu īstenošanā" [61].

94. Precīzāk, interpretējot LESD 288. panta trešo daļu, kas ir ļoti plaši aplūkota judikatūrā, nedrīkst aizmirst, ka, lai gan ir taisnība, ka direktīvas transponēšana neprasa katrai valstij obligāti veikt likumdošanas darbību, tomēr attiecīgās valsts tiesībās ir obligāti efektīvi jānodrošina direktīvas pilnīga piemērošana, lai tiesiskā situācija, kas izriet no šīm tiesībām, būtu *pietiekami precīza un skaidra* un lai to adresāti varētu pilnībā iepazīties ar savām tiesībām un vajadzības gadījumā uz tām atsaukties valsts tiesās [62].

95. Tiesa jau šajā ziņā ir nospriedusi, ka iespējami pat iedibinājusies valsts judikatūra, kurā valsts tiesību normas tiek interpretētas tā, kā tiek uzskatīts par atbilstīgu direktīvas prasībām, nevar sniegt *tiesiskās drošības* prasības apmierināšanai vajadzīgo skaidrību un precizitāti, un tas it īpaši tā ir patērētāju tiesību aizsardzības jomā [63]. Tas tā vēl jo vairāk ir, ja iedibinātā valsts judikatūrā ir interpretēta un piemērota direktīvas tiesību norma, ko valsts likumdevējs nav transponējis. Līdz ar to šāda valsts judikatūra nevar sniegt nepieciešamo skaidrību un precizitāti, lai varētu būt atbilstošs juridiskais pamats, patērētāju tiesību aizsardzības reglamentēšanai vai, kā tas ir šīs lietas gadījumā, Direktīvas 93/13 4. panta 2. punktā paredzētā izņēmuma transponēšanai.

58 Skat. Prechal, S., *Directives in EC Law*, 2. izdevums, Oxford EC Law Library, Oksforda, 2009, 6. lpp.

59 Par tiesiskās drošības principu un direktīvu transponēšanu skat. Tridimas, T., *The General Principles of EU Law*, 2. izdevums, Oxford EC Law Library, Oksforda, 2006, 246. un 247. lpp.

60 Šajā ziņā skat. Prechal, S., minēts iepriekš, 6. lpp.

61 Simon, D., *Le Système juridique communautaire*, 3. izdevums, Presse universitaires de France, Parīze, 2006, 328.–332. lpp. Mans izcēlums.

62 Skat. spriedumus, 1985. gada 23. maijs, Komisija/Vācija (29/84, EU:C:1985:229, 23. punkts); 1995. gada 23. marts Komisija/Grieķija (C-365/93, EU:C:1995:76, 9. punkts); 2001. gada 10. maijs, Komisija/Nīderlande (C-144/99, EU:C:2001:257, 17. punkts); 2004. gada 9. septembris, Komisija/Spānija (C-70/03, EU:C:2004:505, 36. punkts) un 2009. gada 23. aprīlis, Komisija/Beļģija (C-292/07, nav publicēts, EU:C:2009:246, 120. punkts). Ģenerāladvokāts A. Ticano [*A. Tizzano*] uzskata, ka "dalībvalstīm ir jāparedz *precīzs tiesiskais ietvars* attiecīgajā jomā, kas padara valsts tiesību sistēmu atbilstošu direktīvas tiesību normām. Šis tiesiskais ietvars ir jānosaka tā, lai nebūtu *nekādu šaubu vai neskaidrību* ne tikai attiecībā uz piemērojamā valsts tiesiskā regulējuma saturu un tā atbilstību direktīvai, bet arī attiecībā uz šī tiesiskā regulējuma formālo vērtību un tā piemērotību kalpot par atbilstošu juridisko pamatu, lai reglamentētu nozari". Skat. ģenerāladvokāta A. Ticano secinājumus lietā Komisija/Nīderlande (C-144/99, EU:C:2001:50, 15. punkts). Mans izcēlums.

63 Skat. spriedumus, 2001. gada 10. maijs, Komisija/Nīderlande (C-144/99, EU:C:2001:257, 21. punkts), un 2014. gada 10. jūlijs, Komisija/Beļģija (C-421/12, EU:C:2014:2064, 46. punkts). Skat. arī spriedumu, 2003. gada 9. decembris, Komisija/Itālija (C-129/00, EU:C:2003:656, 33. punkts): "Gadījumā, ja tiesas dažādi interpretē attiecīgos valsts tiesību aktus un saskaņā ar vienu no šīm interpretācijām šo tiesību aktu piemērošana ir saderīga ar [Savienības] tiesībām, bet saskaņā ar otru – tā nav saderīga ar [Savienības] tiesībām, ir jākonstatē, ka šie tiesību akti katrā ziņā nav pietiekami skaidri, lai nodrošinātu ar [Savienības] tiesībām saderīgu piemērošanu."

96. Līdz ar to, lai gan, iepazīstoties ar Tiesai iesniegtajiem lietas materiāliem šajā lietā, es saprotu, ka ar 2012. gada 18. jūnija spriedumu [64] un 2013. gada 9. maija [65] spriedumu *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) ir mēģinājusi koriģēt pretrunīgu agrāko judikatūru un it īpaši nodrošināt valsts tiesību sistēmas saskaņotību, tieši Spānijas likumdevējam vajadzības gadījumā ir pienākums iejaukties un veikt piemērotus pasākumus, ja tas vēlētos transponēt Direktīvas 93/13 4. panta 2. punktu; tas, ņemot vērā šo secinājumu 94. un 95. punktā atgādināto judikatūru, neizriet ne no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu, ne no Tiesai iesniegtajiem lietas materiāliem.

97. Turklāt ir jāatgādina, pirmkārt, ka no Tiesas pastāvīgās judikatūras izriet, ka Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkts *nav obligāta un saistoša tiesību norma*, kas kā tāda dalībvalstīm ir obligāti jātransponē. Šajā tiesību normā ir paredzēts ierobežojums tiesībām, kuras indivīdiem izriet no Savienības tiesībām. Šajā ziņā Tiesa jau ir nospriedusi, ka, lai konkrēti garantētu šajā direktīvā izvirzīto patērētāju tiesību aizsardzības mērķu sasniegšanu, šīs tiesību normas transponēšanai ir jābūt pilnīgai, līdz ar to aizliegums novērtēt noteikumu negodīgumu attiecas tikai uz tiem noteikumiem, kas ir formulēti vienkāršā un skaidri saprotamā valodā [66].

98. Otrkārt, kā ir atgādināts šo secinājumu 89. punktā, tas, ka transponēšana valsts tiesībās nav notikusi, nozīmē, ka, atļaujot tiesā pilnībā pārbaudīt tādu noteikumu negodīgumu, kas ir paredzēti līgumā, kurš ir noslēgts starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju, un kas ir minēti Direktīvas 93/13 4. panta 2. punktā, Spānijas tiesiskais regulējums ļauj atbilstoši šīs direktīvas 8. pantam nodrošināt patērētājam augstāku faktiskās aizsardzības līmeni nekā minētajā direktīvā noteiktais, pat ja šis noteikums attiecas uz līguma galveno priekšmetu vai uz pakalpojuma kvalitātes un cenas attiecību.

99. Treškārt un visbeidzot, attiecībā uz prasību, saskaņā ar kuru līguma noteikumam ir jābūt formulētam vienkāršā un skaidri saprotamā valodā atbilstoši Direktīvas 93/13 4. panta 2. punktam, saskaņā ar pastāvīgo judikatūru šī prasība ir atgādināta arī šīs direktīvas 5. pantā [67] un līdz ar to – kā to savos rakstveida apsvērumos ir uzsvērusi Komisija – noteikuma pārskatāmības pārbaude ir daļa no negodīguma vērtējuma minētās direktīvas 3. panta 1. punkta izpratnē. Līdz ar to Spānijas tiesām, izvērtējot līguma noteikumu negodīgumu saskaņā ar šīs pašas direktīvas 3. panta 1. punktu, ir jāpārbauda šo noteikumu pārskatāmība saskaņā ar šīs direktīvas 5. pantu.

100. Šādos apstākļos es uzskatu, ka Direktīvas 93/13 8. pants liedz valsts tiesai iespēju piemērot šīs direktīvas 4. panta 2. punktu, lai neizvērtētu tāda līguma noteikuma iespējamo negodīgumu kā pamatlietā aplūkotais, kas ir formulēts vienkāršā un skaidri saprotamā valodā un attiecas uz līguma galveno priekšmetu, ja valsts likumdevējs šo tiesību normu nav transponējis savā tiesību sistēmā.

b) Par otrā jautājuma b) un c) daļu

101. Otrā jautājuma [b)] un [c)] daļas mērķis ir noskaidrot, kādu informāciju pārdevējam vai piegādātājam ir pienākums paziņot, lai saskaņā ar Direktīvas 93/13 4. panta 2. punktu un 5. pantu ievērotu tāda līguma noteikuma pārskatāmības prasību, ar ko nosaka mainīgu procentu likmi, pamatojoties uz tādu likumisko indeksu kā *IRPH Cajas*, kura aprēķina matemātiskā formula ir sarežģīta un diezgan nepārskatāma vidusmēra patērētājam. Iesniedzējtiesa arī jautā, vai informācijas nesniegšana ir jāuzskata par negodīgu.

64 ES:TS:2012:5966.

65 ES:TS:2013:1916.

66 Skat. spriedumus, 2001. gada 10. maijs, Komisija/Nīderlande (C-144/99, EU:C:2001:257, 22. punkts), un 2010. gada 3. jūnijs, *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid* (C-484/08, EU:C:2010:309, 39. punkts).

67 Šajā nozīmē skat. spriedumus, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler* un *Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 69. punkts); 2015. gada 9. jūlijs, *Bucura* (C-348/14, nav publicēts, EU:C:2015:447, 49. punkts), kā arī 2017. gada 20. septembris, *Andriciuc* u.c. (C-186/16, EU:C:2017:703, 44. punkts). Skat. arī Direktīvas 93/13 divdesmito apsvērumu.

102. Šajā ziņā Spānijas valdība un *Bankia* norāda, ka, tā kā *IRPH Cajas* bija oficiāls indekss, ko reizi mēnesī publicēja *Boletín Oficial del Estado* un uz ko attiecās Apkārtraksts 8/1990, strīdīgais noteikums satur *IRPH Cajas definīciju*, kas ir noteikta valsts tiesiskajā regulējumā [68]. Spānijas valdība arī uzsver, ka *šajā apkārtrakstā* bija noteikta *IRPH Cajas aprēķina formula*, kā arī norādīta informācija, kura bankai bija jāsniedz patērētājam pirms hipotekārā aizdevuma līguma noslēgšanas [69].

103. Lai gan Spānijas valdība piekrīt tam, ka informācijā, ko banka sniedz patērētājam, faktiski ir jābūt ietvertam pietiekamam skaidrojumam attiecībā ne tikai uz elementiem, kas veido izvēlēto atsauces indeksu, bet arī attiecībā uz šī indeksa izmaiņām pagātnē, tā uzskata, ka prasība informēt patērētāju par atsauces indeksa konkrēto darbību, proti, par tā precīzu aprēķināšanas metodi, nebūtu lietderīga, jo piemērojamā matemātiskā formula padarītu informāciju mazāk saprotamu un līdz ar to mazāk pārskatāmu patērētājam. Šī valdība arī apgalvo, ka nevar prasīt atzinumu par [indeksa] iespējamām turpmākajām izmaiņām, jo, pirmkārt, bankai nav šādas informācijas un, otrkārt, [līguma] noteikuma negodīgums ir jānovērtē līguma noslēgšanas brīdī. Un tajā brīdī turpmākajām izmaiņām neesot nozīmes. Visbeidzot šī valdība uzsver, ka nevar noteikt pienākumu iekļaut patērētājiem paredzētā reklāmā grafikus, ar kuriem tiek izskaidrota *IRPH Cajas* izmaiņas pagātnē salīdzinājumā ar *EURIBOR*.

104. Kā es norādīju šo secinājumu 95.–101. punktā un kā izriet no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu un Tiesai iesniegtajiem lietas materiāliem, Spānijas likumdevējs nav transponējis valsts tiesībās Direktīvas 93/13 4. panta 2. punktu. No tā, manuprāt, izriet, ka Spānijas tiesām, izvērtējot līguma noteikumu negodīgumu atbilstoši šīs direktīvas 3. panta 1. punktam, ir jāpārbauda šo noteikumu pārskatāmība saskaņā ar minētās direktīvas 5. pantu [70].

105. Ja Tiesa izdarīs tādu pašu secinājumu, būs jāprecizē, kādu informāciju bankai ir pienākums paziņot patērētājiem pārskatāmības pārbaudes ietvaros. Pirms noteikt šo informāciju, es izklāstīšu Tiesas judikatūru par nepieciešamo informācijas apjomu Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkta un 5. panta interpretācijas ietvaros.

1) Atgādinājums par Tiesas judikatūru par pārskatāmības prasības ietvaros prasītā līguma noteikumu informācijas apjoma tvērumu, kas izriet no Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkta un 5. panta

106. Vispirms ir jāatgādina, ka Tiesa attiecībā uz Direktīvas 93/13 5. pantu vairākkārt ir nospriedusi, ka pirms līguma noslēgšanas informācija par līguma nosacījumiem un līguma noslēgšanas sekām patērētājam ir būtiski svarīga. Tieši uz šīs informācijas pamata šis patērētājs izlems, vai viņš vēlas uzņemties līgumiskas saistības ar pārdevēju vai piegādātāju, piekrītot nosacījumiem, ko tas ir iepriekš formulējis [71]. Ir arī jāatgādina, ka saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru kopš sprieduma *Kásler* un *Káslerné Rábai* [72] līguma noteikumu pārskatāmības prasība, kas izriet no Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkta un 5. panta, nevar tikt attiecināta vienīgi uz saprotamību no formālā un gramatiskā viedokļa

68 Skat. šo secinājumu 19. un 20. punktu. Ir jānošķir *IRPH Cajas* definīcija un tā aprēķināšanas matemātiskā formula. No lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu, kā arī no prasītājas pamatlietā *Bankia* un Spānijas valdības iesniegtajiem apsvērumiem izriet, ka strīdīgajā noteikumā ir ietverta *IRPH Cajas* definīcija un aizdevuma *mainīgās procentu likmes* aprēķināšanas metode (*IRPH Cajas* + marža), savukārt *IRPH Cajas* aprēķināšanas konkrētā matemātiskā formula bija noteikta Apkārtraksta 8/1990 VIII pielikuma 2. punktā, bet nav ietverta noteikumā. Skat. šo secinājumu 78. zemsvītras piezīmi.

69 Skat. šo secinājumu 20. punktu.

70 Šajā ziņā ir jāprecizē, ka pārskatāmības prasība tiek piemērota it īpaši tādu tiesību ierobežojumu gadījumā, kuras indivīdam izriet no Savienības tiesībām.

71 Skat. it īpaši spriedumus, 2013. gada 21. marts, *RWE Vertrieb* (C-92/11, EU:C:2013:180, 44. punkts); 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler* un *Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 70. punkts); 2016. gada 21. decembris, *Gutiérrez Naranjo* u.c. (C-154/15, C-307/15 un C-308/15, EU:C:2016:980, 50. punkts), kā arī 2017. gada 20. septembris, *Andriciuc* u.c. (C-186/16, EU:C:2017:703, 48. punkts).

72 Spriedums, 2014. gada 30. aprīlis (C-26/13, EU:C:2014:282).

vien. Gluži pretēji, ņemot vērā, ka ar minēto direktīvu ieviestā aizsardzības sistēma balstās uz ideju, ka patērētājs salīdzinājumā ar komersantu atrodas nelabvēlīgākā situācijā, tostarp attiecībā uz informācijas apjomu, šī prasība par līguma noteikumu sastādīšanu vienkāršā, skaidri saprotamā valodā un tādējādi arī šajā pašā direktīvā izvirzītā pārskatāmības prasība ir jāsaprot plaši [73].

107. Līdz ar to Tiesa uzskata, ka prasība, ka līguma noteikumam ir jābūt sastādītam vienkāršā, skaidri saprotamā valodā, ir jāsaprot tā, ka ar to ir saistīts arī pienākums līgumā pārskatāmi izklāstīt, kā konkrēti darbojas mehānisms, uz kuru ir atsauce attiecīgajā noteikumā, kā arī attiecīgā gadījumā, kāda ir saistība starp šo mehānismu un mehānismu, kas ir paredzēts citos līguma noteikumos, lai radītu patērētājam iespēju, pamatojoties uz konkrētiem un saprotamiem kritērijiem, paredzēt ekonomiskās sekas, kuras viņam izriet no šī noteikuma [74].

108. Tiesa ir nospriedusi arī, ka šis jautājums iesniedzējtiesai ir jāizskata, ņemot vērā visus atbilstīgos faktiskos apstākļus, tostarp reklāmu un informāciju, ko aizdevējs ir sniedzis, apspriežot aizdevuma līgumu [75]. Tiesa ir it īpaši precizējusi, ka valsts tiesai, ņemot vērā visus apstākļus, kas veido līguma noslēgšanas kontekstu, ir jāpārbauda, vai attiecīgajā lietā patērētājam ir paziņoti *visi elementi*, kas var ietekmēt viņa saistību apjomu un kas viņam ļauj novērtēt it īpaši viņa aizņēmuma kopējās izmaksas. Turklāt Tiesa ir norādījusi uz elementiem, kuriem šajā vērtējumā ir noteicoša nozīme, proti, pirmkārt, jautājumu par to, vai [līguma] noteikumi ir sastādīti vienkāršā, skaidri saprotamā valodā, lai tie vidusmēra patērētājam, proti, patērētājam, kas ir samērā informēts, uzmanīgs un apdomīgs, ļautu šādas izmaksas novērtēt, un, otrkārt, apstākli, kas ir saistīts ar to, ka [patēriņa] kredītlīgumā nav minēta informācija, kura, ņemot vērā preču vai pakalpojumu, kas ir šī līguma priekšmets, raksturu, tiek uzskatīta par *būtisku* [76].

109. Uz iesniedzējtiesas uzdotajiem jautājumiem ir jāatbild, ņemot vērā šo judikatūru.

2) Piemērošana konkrētajā lietā

110. Ņemot vērā iepriekšējos punktos atgādināto judikatūru, iesniedzējtiesai ir jāveic vajadzīgās pārbaudes, lai, ievērojot visus līguma noslēgšanas atbilstīgos faktiskos apstākļus, tostarp reklāmu un informāciju, ko banka ir sniegusi, apspriežot aizdevuma līgumu, noteiktu, vai sniegtie dati bija pietiekami, lai ļautu vidusmēra patērētājam saprast minētajam aizdevumam piemērojamās *mainīgās procentu likmes aprēķināšanas metodi* un līdz ar to novērtēt viņa aizņēmuma kopējās izmaksas [77] un to, vai, gluži pretēji, ņemot vērā, ka runa bija par hipotekāro aizdevumu, bija jāpaziņo cita informācija, kas uzskatāma par būtisku.

111. Precīzāk, informācija, attiecībā uz kuru iesniedzējtiesa jautā, vai bankai tā ir noteikti jāsniedz patērētājam, lai viņš izprastu strīdīgā noteikuma ekonomiskās sekas, attiecas uz i) konkrēto *IRPH Cajas* aprēķināšanas matemātisko formulu (tostarp to, ka šajā atsauces indeksā ir ietvertas komisijas maksas un citas izmaksas papildus nominālajai procentu likmei un ka runa ir par vienkāršu nesvērtu

73 Skat. spriedumus, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler* un *Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 71. un 72. punkts); 2015. gada 23. aprīlis, *Van Hove* (C-96/14, EU:C:2015:262, 40. punkts); 2015. gada 9. jūlijs, *Bucura* (C-348/14, nav publicēts, EU:C:2015:447, 52. punkts), kā arī 2017. gada 20. septembris, *Andriciuc* u.c. (C-186/16, EU:C:2017:703, 44. punkts). Skat. arī spriedumu, 2018. gada 20. septembris, *OTP Bank* un *OTP Faktoring* (C-51/17, EU:C:2018:750, 73. punkts), kā arī rīkojumu, 2018. gada 22. februāris, *ERSTE Bank Hungary* (C-126/17, nav publicēts, EU:C:2018:107, 29. punkts).

74 Skat. spriedumus, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler* un *Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 75. punkts), kā arī 2017. gada 20. septembris, *Andriciuc* u.c. (C-186/16, EU:C:2017:703, 45. punkts).

75 Skat. spriedumus, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler* un *Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 74. punkts); 2015. gada 26. februāris, *Matei* (C-143/13, EU:C:2015:127, 75. punkts), kā arī 2017. gada 20. septembris, *Andriciuc* u.c. (C-186/16, EU:C:2017:703, 46. punkts).

76 Skat. spriedumu, 2017. gada 20. septembris, *Andriciuc* u.c. (C-186/16, EU:C:2017:703, 47. punkts un tajā minētā judikatūra).

77 Ir jāatgādina, ka, tā kā iepriekš formulēts līguma noteikums, kas ietverts hipotekārā aizdevuma līgumā, kurš noslēgts starp patērētāju un pārdevēju vai piegādātāju un ar kuru paredz piemērot atsauces indeksu, lai aprēķinātu minētā aizdevuma mainīgo procentu likmi, uz to, ka pārdevējs vai piegādātājs izmanto šo indeksu kā minētā noteikuma elementu, pilnībā attiecas pārskatāmības pārbaude saskaņā ar Direktīvas 93/13 4. panta 2. punktu un 5. pantu.

vidējo rādītāju)[78]; ii) banku pienākumu piemērot negatīvu maržu saskaņā ar valsts tiesisko regulējumu[79]; iii) to, ka sniegtā informācija atšķirībā no *EURIBOR* nav publiska; iv) *IRPH Cajas* izmaiņām pagātnē un v) atsauces indeksa turpmāko izmaiņu prognozēm salīdzinājumā ar citiem oficiālajiem atsauces indeksiem, it īpaši ar *EURIBOR*[80].

112. Ir taisnība, kā to ir konstatējusi iesniedzējtiesa, ka strīdīgais noteikums ir saprotams un skaidrs no gramatikas viedokļa tādējādi, ka tas ļauj vidusmēra patērētājam saprast un akceptēt, ka viņa hipotekārajam aizdevumam piemērojamā mainīgā procentu likme tiek aprēķināta, atsaucoties uz oficiālu atsauces indeksu (*IRPH Cajas*). Šis noteikums arī ļauj patērētājam saprast, pirmkārt, ka šis atsauces indekss ir definēts kā "krājbanku piešķirto hipotekāro aizdevumu mājokļa iegādei par brīvi noteiktu cenu ar vairāk nekā trīs gadu termiņu vidējā likme" un, otrkārt, ka minēto indeksu "noapaļo uz procentpunkta ceturtdaļu un [..] pieskaita 0,25 procentpunktus" (*IRPH Cajas* + marža vai starpība).

113. Tomēr vēl ir jānosaka, vai strīdīgais noteikums atbilst Direktīvā 93/13 noteiktajai pārskatāmības prasībai, it īpaši ņemot vērā pienākumu, kas izriet no šo secinājumu 107. punktā izklāstītās Tiesas judikatūras, saskaņā ar kuru ir pienākums līgumā "pārskatāmi izklāstīt, kā konkrēti darbojas mehānisms, uz kuru ir atsauce attiecīgajā noteikumā". Šajā kontekstā varētu rasties šāds jautājums: vai, lai saprastu hipotekārajam aizdevumam piemērojamās procentu likmes aprēķina metodi, no kuras izriet, ka patērētājam ir jāmaksā summa, kas veidojas, saskaitot atsauces indeksu un maržu (*IRPH Cajas* + marža vai starpība), nevajadzētu nodrošināt, ka vidusmēra patērētājs var arī saprast, kā precīzi darbojas atsauces indekss, kas ietverts šajā aprēķina metodē?

114. Atbildei uz šo jautājumu, kura no loģikas viedokļa ir apstiprinoša, tomēr nav nozīmes, ja ir jānosaka, vai banka ir ievērojusi prasību par līguma noteikumu formulēšanu vienkāršā, skaidri saprotamā valodā un tādējādi arī Direktīvā 93/13 noteikto pārskatāmības prasību. Nedrīkst sajaukt šajā direktīvā paredzēto prasību par līguma noteikumu pārskatāmību, kuras mērķis ir ļaut vidusmēra patērētājam izvērtēt sava aizdevuma ekonomiskās sekas, un pienākumu sniegt konsultāciju, kas nav paredzēts minētajā direktīvā.

115. Turklāt, kā es paskaidrošu tālāk, lai gan es uzskatu, ka šo secinājumu 107. punktā minētajai judikatūrai ir īpaša nozīme šajā lietā, atšķirības faktos atšķir šo lietu no tām, kurās tika pasludināti spriedumi *Kásler* un *Káslerné Rábai*[81] un *Andriciuc* u.c.[82]. Šīs atšķirības man liek niansēt secinājumus, kas no šīs judikatūras ir jāizdara attiecībā uz pamatlietu.

116. Pirmkārt, lietās, kurās tika pasludināti spriedumi *Kásler* un *Káslerné Rábai*[83] un *Andriciuc* u.c.[84], runa bija par aizdevuma līgumiem, kas izteikti ārvalsts valūtā, proti, Šveices frankos (CHF), un kuru attiecīgie noteikumi paredzēja, ka valūtas risks ir pilnībā jāuzņemas aizņēmējam[85]. Šajā kontekstā Tiesa, nospriežot, ka prasība par pārskatāmību "ir jāsaprot tādējādi, ka līgumā ir jābūt pārskatāmā veidā norādītam [..] mehānisma konkrētajam darbības veidam, uz kuru ir norādīts attiecīgajā

78 Šajā ziņā skat. šo secinājumu 45. un 46. punktu. No prasītāja pamatlietā apsvērumiem izriet, ka ir jānošķir: a) *atsauces indekss*, kāds ir tostarp *EURIBOR*, b) *procentu likme*, kas ir summa, kura veidojas, saskaitot atsauces indeksu un maržu (*EURIBOR* + marža), un c) GPL, kas ir summa, kura veidojas, saskaitot atsauces indeksu, maržu, komisijas maksas un izmaksas (*EURIBOR* + marža + komisijas maksa + izmaksas). Es vēlreiz atgādinu, ka no Apkārtraksta 5/1994 pamatojuma ceturtās daļas izriet, ka tajā paredzētie atsauces indeksi, tostarp *IRPH Cajas*, bija GPL.

79 Šajā ziņā skat. šo secinājumu 48. punktu.

80 Skat. šo secinājumu 50. punktu.

81 Spriedums, 2014. gada 30. aprīlis (C-26/13, EU:C:2014:282).

82 Spriedums, 2017. gada 20. septembris (C-186/16, EU:C:2017:703).

83 Spriedums, 2014. gada 30. aprīlis (C-26/13, EU:C:2014:282).

84 Spriedums, 2017. gada 20. septembris (C-186/16, EU:C:2017:703).

85 Precīzāk, šajos noteikumos bija paredzēts, ka aizdevuma atmaksas aprēķināšanai ir piemērojams ārvalsts valūtas pārdošanas kurss (spriedums, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler* un *Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, 24. punkts) un ka kredīts bija jāatmaksā tajā pašā valūtā, kādā tas ir ticis pielīgts (spriedums, 2017. gada 20. septembris, *Andriciuc* u.c., C-186/16, EU:C:2017:703, 9. punkts).

noteikumā", skaidri atsaucās uz "ārvalsts valūtas konvertācijas mehānismu", kā arī uz "attiecībām starp šo mehānismu un citos līguma noteikumos paredzēto mehānismu attiecībā uz aizdevuma izmaksu" [86], lai radītu patērētājam iespēju, pamatojoties uz konkrētiem un saprotamiem kritērijiem, paredzēt *ekonomiskās sekas*, kuras viņam izriet no šī noteikuma [87].

117. Otrkārt, Tiesa uzskata, ka šī līguma noteikumu pārskatāmības prasība nozīmē, ka vidusmēra patērētājam, kas ir samērā informēts, uzmanīgs un apdomīgs, jāspēj ne vien apzināties "tās ārvalsts valūtas vērtības pieauguma vai samazinājuma iespējamību", kurā aizdevuma līgums ir noslēgts, bet arī "novērtēt šāda noteikuma *iespējami nozīmīgās ekonomiskās sekas* attiecībā uz viņa finansiālajām saistībām" [88]. No vienas puses, aizņēmējam ir jābūt skaidri informētam par to, ka, noslēdzot ārvalstu valūtā izteiktu aizdevuma līgumu, viņš sevi pakļauj maiņas kursa riskam, kas, iespējams, būs tam ekonomiski grūti pārvarams, ja kritīsies tās valūtas vērtība, kurā viņš gūst ienākumus. No otras puses, bankai ir jāizklāsta iespējamās valūtas maiņas likmju izmaiņas un aizdevuma līgumu ārvalsts valūtā slēgšanai raksturīgie riski, it īpaši, ja patērētājs aizņēmējs ienākumus nesaņem šajā valūtā [89].

118. Manuprāt, jēdziens "*iespējami nozīmīgās ekonomiskās sekas*", ir viens no šīs judikatūras galvenajiem elementiem. Šīs sekas veido pamatu banku pienākumam sniegt patērētājiem pietiekamu informāciju, lai tie varētu pieņemt lēmumus, būdami piesardzīgi un labi informēti [90]. Tas nozīmē, ka Direktīvā 93/13 noteiktās pārskatāmības prasības mērķis ir ne tikai novērst iespējami nozīmīgās ekonomiskās sekas patērētājam, bet arī to, lai šīs sekas nebūtu nejaušas un neparedzamas. Vidusmēra patērētājam ir jāspēj paredzēt sava aizņēmuma izmaksas, nepakļaujot sevi neparedzamam no tā izrietošā ekonomiskā sloga svārstību riskam.

119. Savukārt pretēji hipotekārā aizdevuma līgumam, kas noslēgts ārvalsts valūtā un kas, ņemot vērā valūtas risku, kāds ir aizņēmējam, var radīt iespējami nozīmīgas ekonomiskas sekas, kas tam būs grūti pārvaramas [91], šajā lietā ekonomiskās sekas, kas izriet no pamatlietā aplūkotā hipotekārā aizdevuma, kura mainīgā procentu likme tiek aprēķināta, pamatojoties uz oficiālu atsauces indeksu, nevar kvalificēt kā "iespējami nozīmīgas" Tiesas judikatūras izpratnē. Ekonomiskais slogs, kas izrietēja no aizņēmuma, bija paredzams un aprēķināms patērētājam, kurš bija spējīgs to novērtēt pirms līguma noslēgšanas. Līdz ar to, izņemot to, ka viņa aizdevumam piemēro mainīgu procentu likmi, prasītājs pamatlietā nav pakļauts neparedzamam ekonomiskā sloga svārstību riskam, kas izriet no viņa aizņēmuma.

120. Pat ja prasītājs pamatlietā nebija spējīgs konkrēti aptvert to, kā konkrēti darbojās viņa aizdevumam piemērojamās mainīgās procentu likmes aprēķināšanas metodes viens no elementiem, proti, *IRPH Cajas*, kura darbības veids neizriet no strīdīgā noteikuma formulējuma, viņš bija spējīgs, pamatojoties uz aizdevuma līgumu, saprast, ka par katru atmaksu viņam bija jāmaksā noteikta cena, kas ir vairāk vai mazāk stabila, proti, summa, kas veidojās, saskaitot *IRPH Cajas* un maržu.

86 Pastāvēja atšķirība starp pirkšanas kursu, ko piemēroja aizdevuma izmaksai, un pārdošanas kursu, ko piemēroja tā atmaksai. Šajā ziņā skat. spriedumu, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler* un *Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 53. un 74. punkts).

87 Spriedums, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler* un *Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 73. un 74. punkts). It īpaši attiecībā uz līguma noteikumiem, kas aizdevējam ļauj vienpusēji grozīt procentu likmi, skat. spriedumu, 2015. gada 26. februāris, *Matei* (C-143/13, EU:C:2015:127, 74. punkts).

88 Spriedums, 2017. gada 20. septembris, *Andriciuc* u.c. (C-186/16, EU:C:2017:703, 51. punkts). Mans izcēlums.

89 Spriedums, 2017. gada 20. septembris, *Andriciuc* u.c. (C-186/16, EU:C:2017:703, 50. punkts).

90 Jāatgādina, ka 2017. gada 20. septembra spriedumā *Andriciuc* u.c. (C-186/16, EU:C:2017:703, 49. punkts) Tiesa atsaucas uz Eiropas Sistēmisko risku kolēģijas 2011. gada 21. septembra Ieteikumu par kreditēšanu ārvalstu valūtā ESRK/2011/1 (OV 2011, C 342, 1. lpp.).

91 Kā piemēru attiecībā uz Tiesas judikatūru līguma noteikumu pārskatāmības prasību saistībā ar cita veida līguma, proti, apdrošināšanas līguma noslēgšanu, noslēdzot divus aizdevuma līgumus, skat. spriedumu, 2015. gada 23. aprīlis, *Van Hove* (C-96/14, EU:C:2015:262, 47. punkts). Šī lieta attiecās uz apdrošināšanas līgumā paredzēta tāda noteikuma pārskatāmības pārbaudi, ar kuru aizdevējam tika garantēta atmaksājamu maksājumu pārņemšana aizņēmēja (kuru nelaimes gadījuma darbā rezultātā skāra daļēja ilgstoša darba nespēja) pilnīgas darba nespējas gadījumā. Savā spriedumā Tiesa ņēma vērā faktu, ka, tā kā nepastāvēja pārskatāms skaidrojums par to, kā konkrēti darbojās apdrošināšanas mehānisms attiecībā uz aizdevuma atmaksas maksājumu pārņemšanu līgumiskā kopuma ietvaros, patērētājs, pamatojoties uz konkrētiem un saprotamiem kritērijiem, varēja nespēt novērtēt iespējami nozīmīgās ekonomiskās sekas, kuras viņam no tā izrietēja.

121. Kā es norādīju šo secinājumu 113. un 114. punktā, es uzskatu, ka vidusmēra patērētājam, lai uzskatītu, ka viņš tiešām ir sapratis viņa aizdevumam piemērojamās mainīgās procentu likmes aprēķināšanas veidu, uz kuru ir atsauce strīdīgajā noteikumā, ir jābūt iespējai saņemt būtisku informāciju attiecībā uz preču vai pakalpojumu, kas ir šī līguma priekšmets, raksturu, proti, par to, ka *IRPH Cajas* ir atsauces mēnesī krājbanku noslēgto līgumu *gada procentu likme*. Bet šī indeksa aprēķina konkrētā matemātiskā formula līguma noslēgšanas brīdī bija iekļauta nevis strīdīgajā noteikumā, bet gan Apkārtraksta 8/1990 VIII pielikuma 2. punktā.

122. Tomēr nevar uzskatīt, ka prasītājam pamatlietā nebija "radīt[a iespēja], pamatojoties uz konkrētiem un saprotamiem kritērijiem, paredzēt ekonomiskās sekas, kuras viņam izriet no šī noteikuma" [92], jo, neskarot iesniedzējtiesas iespējamas vēlākas pārbaudes, viņam bija zināms, pirmkārt, ka atmaksas maksājumu apmērs ir summa, kas veidojas, saskaitot *IRPH Cajas* un maržu, un ka, otrkārt, informācija par to, kā konkrēti darbojas *IRPH Cajas*, bija pieejama, jo tā tika publicēta *Boletín Oficial del Estado*. Tā kā *IRPH Cajas* aprēķina matemātiskā formula bija publiski pieejama, patērētājs varēja saprast, pirmkārt, ka *IRPH Cajas*, kurš tika izmantots, lai aprēķinātu viņa līguma mainīgo procentu likmi, bija summa, kas sastāv no i) atsauces mēnesī krājbanku izmantoto indeksu vidējā rādītāja, ii) šiem indeksiem šo pašu iestāžu pieskaitīto maržu vidējā rādītāja un iii) ar šīm darbībām saistīto komisijas maksu un izdevumu vidējā rādītāja un, otrkārt, ka šai summai, kura veidoja *IRPH Cajas*, banka pieskaitīja ar aizņēmumu saistītas komisijas maksas un izmaksas.

123. Turklāt fakts, ka *IRPH Cajas* ir oficiāls atsauces indekss, kas publicēts *Boletín Oficial del Estado*, ļauj prezumēt, ka vidusmēra patērētājam ir samērā viegli piekļūt dažādu oficiālo indeksu aprēķināšanas sistēmām un salīdzināt dažādās iespējas, ko piedāvā bankas. Līdz ar to nevar prasīt, lai banka piedāvā patērētājiem dažādus atsauces indeksus. Pienākums sniegt informāciju, uz kuru ir atsauce Tiesas judikatūrā, nav pienākums sniegt konsultāciju, un tādējādi tas nekādā ziņā nenozīmē, ka bankai ir pienākums izmantot vai piedāvāt patērētājam dažādus oficiālos indeksus.

124. Visi iepriekš minētie apsvērumi man liek secināt, ka banka ir ievērojusi Direktīvā 93/13 noteikto pārskatāmības prasību. Tomēr iesniedzējtiesai ir jāveic šajā ziņā nepieciešamās pārbaudes, pārbaudot arī, vai *Bankia* pirms aizdevuma līguma noslēgšanas paziņoja prasītājam pamatlietā pietiekamu informāciju, lai viņš varētu pieņemt lēmumu, būdams piesardzīgs un labi informēts. Līdz ar to šai tiesai, ņemot vērā visus atbilstošos faktus, kas saistīti ar līguma noslēgšanu, tostarp reklāmu un informāciju, ko *Bankia* ir sniegusi šī līguma apspriešanas ietvaros, ir jāpārbauda, vai šī banka ir ievērojusi Apkārtrakstā 8/1990 paredzētos informēšanas pienākumus.

125. Šādos apstākļos, lai palīdzētu iesniedzējtiesai veikt šīs pārbaudes, ir jāuzskata, ka informācijai, kuru pārdevējam vai piegādātājam ir pienākums paziņot, lai saskaņā ar Direktīvas 93/13 4. panta 2. punktu un 5. pantu ievērotu tāda līguma noteikuma pārskatāmības prasību, ar ko nosaka mainīgu procentu likmi, pamatojoties uz tādu likumisko atsauces indeksu kā *IRPH Cajas*, kura aprēķina matemātiskā formula ir sarežģīta un nepārskatāma vidusmēra patērētājam, ir jābūt, pirmkārt, pietiekamai, lai patērētājs varētu pieņemt savu lēmumu, būdams piesardzīgs un labi informēts par hipotekārajam aizdevuma līgumam piemērojamās *procentu likmes aprēķina metodi* un elementiem, no kā tā sastāv, precizējot ne tikai šajā aprēķina metodē pielietotā *atsauces indeksa pilnīgu definīciju*, bet arī atbilstošās valsts tiesiskā regulējuma normas, kurās šis indekss ir noteikts, un, otrkārt, ir jāziņo par izvēlētā atsauces indeksa izmaiņām pagātnē [93].

92 Spriedums, 2017. gada 20. septembris, *Andriciuc* u.c. (C-186/16, EU:C:2017:703, 45. punkts un tajā minētā judikatūra).

93 Šajā ziņā no Spānijas valdības apsvērumiem izriet, ka Apkārtraksta 8/1990 VII pielikumā kā minimālā informācija, kam jābūt norādītai informācijas brošūrās par hipotekārajiem aizdevumiem, attiecībā uz mainīgo procentu likmi bija norādīts atsauces indekss, it īpaši tā izmaiņas "divu iepriekšējo kalendāro gadu laikā, kā arī pēdējā pieejamā vērtība". Turpretī, ņemot vērā to, ka ekonomikas prognozes vienmēr ir nenoteiktas un ka daži mainīgie rādītāji, piemēram, atsauces indeksi, ir grūti paredzami, man nešķiet pamatoti prasīt bankai sniegt patērētājam nākotnes prognozes par piedāvāto atsauces indeksu.

126. Tomēr valsts tiesai, veicot strīdīgā noteikuma pārskatāmības pārbaudi, ņemot vērā visus līguma noslēgšanas apstākļus, ir jāpārbauda, pirmkārt, vai līgumā šī procentu likmes aprēķina metode ir izklāstīta pārskatāmi tā, lai patērētājs, pamatojoties uz konkrētiem un saprotamiem kritērijiem, būtu varējis novērtēt ekonomiskās sekas, kuras viņam izriet no šī līguma, un, otrkārt, vai šajā līgumā ir ievēroti visi valsts tiesiskajā regulējumā paredzētie informēšanas pienākumi.

127. Visbeidzot ir jāuzskata – ja iesniedzējtiesa secinātu, ka prasība par līguma noteikumu formulējumu vienkāršā un skaidri saprotamā valodā un līdz ar to – par pārskatāmību, ņemot vērā elementus, ko Tiesa tai sniegs, atbildot uz uzdotajiem jautājumiem, ir ievērota, strīdīgais noteikums tomēr katrā ziņā ir jānovērtē attiecībā uz tā iespējamo negodīgumu pēc būtības, ņemot vērā, ka, iespējams, pastāv būtiska nelīdzsvarotība līgumā noteiktajās pušu tiesībās un pienākumos par sliktu patērētājam [94]. Veicot šo pārbaudi, valsts tiesai ir, ņemot vērā Direktīvas 93/13 3. panta 1. punktā un 5. pantā minētos kritērijus, jānosaka, vai, ievērojot šim gadījumam raksturīgos apstākļus [95], tāds noteikums kā pamatlietā aplūkotais atbilst arī šajā direktīvā izvirzītajām prasībām par labticību un līdzsvaru [96]. Taču šis jautājums pārsniedz šī lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu ietvaru, tāpēc es tajā neiedziļināšos.

128. Ņemot vērā priekšlikumu atbildei uz otrā jautājuma b) daļu, es uzskatu, ka uz šī otrā jautājuma c) daļu, kas attiecas uz jautājumu, vai informācijas nesniegšana ir jāuzskata par negodīgu [97], un uz trešo jautājumu par šī noteikuma negodīguma atzīšanas sekām nav jāatbild.

VI. Secinājumi

129. Ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, es ierosinu Tiesai uz *Juzgado de Primera Instancia nº38 de Barcelona* (Barselonas pirmās instances tiesa Nr. 38, Spānija) uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

1) Padomes Direktīva 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos ir jāinterpretē tādējādi, ka no šīs direktīvas piemērošanas jomas nav izslēgts tāds starp patērētāju un pārdevēju vai piegādātāju noslēgta līguma noteikums kā pamatlietā aplūkotais, ar kuru procentu likme ir noteikta, pamatojoties uz vienu no sešiem oficiālajiem likumiskajiem atsauces indeksiem, ko kredītiestādes var piemērot hipotekārajiem aizdevumiem ar mainīgu procentu likmi.

2) Direktīvas 93/13 8. pantā ir liegta iespēja valsts tiesai piemērot šīs direktīvas 4. panta 2. punktu, lai neizvērtētu tādu līguma noteikumu iespējamo negodīgumu, kā pamatlietā aplūkotais, kas ir formulēts vienkāršā un skaidri saprotamā valodā un attiecas uz līguma galveno priekšmetu, ja valsts likumdevējs šo tiesību normu nav transponējis savā tiesību sistēmā.

94 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2013. gada 14. marts, *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, 69. punkts), kā arī ģenerāladvokāta J. Kokotes [*J. Kokott*] secinājumus šajā lietā (C-415/11, EU:C:2012:700, 74. punkts).

95 Šajā ziņā iesniedzējtiesai būtu tostarp jāpārbauda, vai, kā tas izriet no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu, bankas patiešām varēja vai nevarēja ietekmēt *IRPH Cajas*. Es it īpaši atsaucos uz iesniedzējtiesas sniegtajiem paskaidrojumiem par *IRPH Cajas* darbību. Skat. šo secinājumu 45.–47. punktu.

96 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2019. gada 26. marts, *Abanca Corporación Bancaria* un *Bankia* (C-70/17 un C-179/17, EU:C:2019:250, 50. punkts un tajā minētā judikatūra). Par to, ka ar Direktīvu 93/13 ieviestā aizsardzības sistēma ir balstīta uz ideju, ka patērētājs salīdzinājumā ar pārdevēju vai piegādātāju atrodas nelabvēlīgākā situācijā, skat. it īpaši, spriedumus, 2010. gada 3. jūnijs, *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid* (C-484/08, EU:C:2010:309, 27. punkts), kā arī 2019. gada 26. marts, *Abanca Corporación Bancaria* un *Bankia* (C-70/17 un C-179/17, EU:C:2019:250, 49. punkts). Skat. arī manus secinājumus apvienotajās lietās *Abanca Corporación Bancaria* un *Bankia* (C-70/17 un C-179/17, EU:C:2018:724, 65.–82. punkts).

97 Ir jānorāda, ka iesniedzējtiesa nav precizējusi Savienības tiesību normas, atbilstoši kurām ir jāpārbauda tirgotāja vai piegādātāja negodīgums. Katrā ziņā ir jāatgādina, ka Direktīvas 93/13 sešpadsmitajā apsvērumā ir noteikts, ka "pārdevēju vai piegādātāju var uzskatīt par godprātīgu, ja tas izturas godīgi un līdzvērtīgi pret otru līguma pusi, kuras likumīgās intereses tam jāņem vērā".

Informācijai, kuru pārdevējam vai piegādātājam ir pienākums paziņot patērētājam, lai saskaņā ar Direktīvas 93/13 4. panta 2. punktu un 5. pantu ievērotu tāda līguma noteikuma pārskatāmības prasību, ar ko nosaka mainīgu procentu likmi, pamatojoties uz tādu likumisko atsauces indeksu kā krājbanku hipotekāro aizdevumu atsauces indekss (*IRPH Cajas*), kura aprēķina matemātiskā formula ir sarežģīta un nepārskatāma vidusmēra patērētājam, ir jābūt šādai:

– pirmkārt, pietiekamai, lai patērētājs varētu pieņemt savu lēmumu, būdams piesardzīgs un labi informēts par hipotekārajam aizdevuma līgumam piemērojamās procentu likmes aprēķina metodi un elementiem, no kā tā sastāv, precizējot ne tikai minētajā aprēķina metodē pielietotā atsauces indeksa pilnīgu definīciju, bet arī atbilstošās valsts tiesiskā regulējuma normas, kurās šis indekss ir noteikts, un,

– otrkārt, ir jāziņo par izvēlētā atsauces indeksa izmaiņām pagātnē.

Tomēr valsts tiesai, veicot strīdīgā noteikuma pārskatāmības pārbaudi, ņemot vērā visus līguma noslēgšanas apstākļus, ir jāpārbauda, pirmkārt, vai līgumā šī procentu likmes aprēķina metode ir izklāstīta pārskatāmi tā, lai patērētājs, pamatojoties uz konkrētiem un saprotamiem kritērijiem, būtu varējis novērtēt ekonomiskās sekas, kuras viņam izriet no šī līguma, un, otrkārt, vai šajā līgumā ir ievēroti visi valsts tiesiskajā regulējumā paredzētie informēšanas pienākumi.